

Hvem har retten til Nordpolen?

En analyse af havrettens regler om overlappende kontinentalsokkelkrav ud over 200 sømil i relation til Canadas, Ruslands og Rigsfælleskabets CLCS-submissioner med hensyn til havområdet omkring Nordpolen.

Af Mette Kalmus Larsen
Vejleder: Ole Terkelsen

Who has the right to the North pole? - an analysis of the maritime law, regarding the overlapping extended continental shelf claims in relation to Canada's, Russia's and the Kingdom of Denmark's CLCS submissions, concerning the ocean surrounding the North Pole.

Indholdsfortegnelse

Abstract	3
1. Introduktion.....	4
1.1 Indledning og problemformulering.....	4
1.2 Afgrænsning.....	5
1.3 Metode og retskilder.....	5
2. Arktis og Nordpolen	6
2.1 Begrebsdefinition og interessen i Arktis.....	6
2.2 Staternes interesse i Nordpolen	7
2.2.1. Rusland.....	7
2.2.2 Canada	8
2.2.3 Rigsfællesskabet.....	8
3. Havrettens zonesystem.....	10
3.1 Basislinjen	10
3.2. Territorialfarvand.....	10
3.3 Den tilstødende zone	11
3.4 Den eksklusive økonomiske zone	11
3.5 Kontinentalsoklen: rettigheder og forholdet til EEZ.....	11
4. Kontinentalsoklens ydre grænse	12
4.1 Kontinentalsokkelbegrebet	12
4.1.1 Det geomorfologiske kontinentalsokkelbegreb.....	12
4.1.2 Det juridiske kontinentalsokkelbegreb	13
4.2 Den geologiske-metode	15
4.2.1 Oceanbundsrygge, undersøiske rygge og undersøiske hævninger.....	17
4.2.1.1 Oceanbundsrygge	17
4.2.1.2 Undersøiske rygge og undersøiske hævninger	18
4.3 CLCS-proceduren.....	18
4.3.1 Submissioner, der omfatter Nordpolen.....	19
4.3.1.1 Canada	19
4.3.1.2 Rusland.....	19
4.3.1.3 Rigsfællesskabet.....	20
4.4 Opsummering:	20
5. Retsgrundlaget for løsning af overlappende kontinentalsokkelkrav ved Nordpolen.	22
5.1 Ilulissat-erklæringen	22
5.2 Havrettens regler om bilæggelse af tvister.....	22
5.3 Bilæggelse af grænsetvister i Arktis.....	23
6. Løsning af overlappende kontinentalsokkelkrav ved de internationale domstole.....	25
6.1 CCS art. 6.....	25

6.1.1. North Sea Continental Shelf-sagerne.....	26
6.1.2 Anglo French Continental Shelf.....	27
6.2 LOSC art. 83	28
6.2.1 Jan Mayen	29
6.2.2 Black Sea-sagen.....	30
6.2.2.1 Den midlertidig ækvidistancelinje.....	30
6.2.2.2 Relevante forhold.....	31
6.2.2.3 Disproportionalitetstesten	32
7. Tretrinsmetoden og overlappende ECS-krav	33
7.1 ECS-afgørelser.....	33
7.2 Afgrænsningsmetode.....	34
7.2.1 Basepoints.....	35
7.2.2 Den midlertidige ækvidistancelinje samt relevante forhold.....	36
7.2.3 Disproportionalitetstesten.....	38
8. Relevante forhold i relation til Nordpolstvisten	39
8.1 Geografiske faktorer.....	40
8.1.1 Ækvidistancelinjens afskærende effekt	40
8.1.2 Geologiske og geomorfologiske faktorer	43
8.1.3 Forskel på kyststaternes kystlængde	43
8.1.4 Tilstedeværelsen af øer.....	45
8.1.5 Tilstedeværelsen af is.....	47
8.2 Ikke-geografiske faktorer.....	47
8.2.1 Økonomiske faktorer	47
8.2.2 Sikkerhedsinteresse	49
9. Konklusion	50
10. Bilagsoversigt.....	53
11. Litteraturliste	54

Abstract

The North Pole is located in the middle of the Arctic Ocean and has always fascinated humankind due to its unhostile environment and mythological significance. The early Nansen's Fram Expedition and the Cook and Peary's Expedition were attempts to reach the geographical North Pole first, and the interest in the Arctic Ocean and the North Pole are today rooted in completely different interests. Climate change has led to record ice decline which has multiple negative consequences, but also commercial benefits such as the exploration of gas, oil and other natural resources. As a result of this and other reasons, the Arctic coastal states have great interest in gaining rights to as much of the seabed of the Arctic Ocean as possible, an option given by The United Nation Convention on the Law of the Sea. Art. 76 allows a coastal nation to extend its maritime borders up to 200 nautical miles from its coastline, granting rights to the seabed and the resources that may lie beneath. The same article allows a coastal state to extend their continental shelf beyond 200 nautical miles, if it can be proven that the state's continental margin extends beyond the 200 nautical miles limit. The Kingdom of Denmark, Russia, and Canada have made claims to the United Nations Commission on the Limits of the Continental Shelf regarding the area of the Arctic Ocean surrounding the North Pole, which is a political interest point. Available information indicates that there is an extensive overlap between these continental shelves, requiring the delimitation between neighboring states. These delimitations are governed by Art. 83 of The United Nation Convention on the Law of the Sea. Art. 83 is the result of a political compromise and simply states, *"The delimitation of the continental shelf between States with opposite or adjacent coasts shall be effected by agreement on the basis of international law, as referred to in Article 38 of the Statute of the International Court of Justice, in order to achieve an equitable solution."* This thesis will, based on analyzing case law, discuss the methods used by international courts to solve continental shelf disputes, especially the three-stage approach and its application on overlapping extended continental shelf claims. The thesis will conclude that the application of the three-stage approach to the delimitation of the continental shelf beyond 200 nautical miles is not self-evident, because of the very limited case law that only regards delimitation between adjacent coasts. The thesis will furthermore discuss the second stages in the three-stage approach and the relevant circumstances in regard to the Arctic Ocean all in all to conclude which Arctic state is most likely to be granted rights to the North Pole.

1. Introduktion

1.1 Indledning og problemformulering

"Denmark challenges Russia and Canada over the North Pole", "Konkurrenz für Russland Dänemark will den Nordpol" og "Danmark vil erobre Nordpolen" er blot nogle af de sensationsprægede overskrifter, som nationale og internationale nyhedsmedier i de seneste år har bragt om kontinentalsokkelprojekterne i det Arktiske Ocean. Mediernes vinkling kan formodentlig begrundes med, at Nordpolen altid har været et fascinerende emne, der i århundreder har spillet en kulturel, mytologisk og historisk rolle i den vestlige verden og tillige var det ultimative mål for opdagelsesrejsende. Hvor tidlige ekspeditioner som Nansens Fram-ekspeditionen og Cooks og Pearys ekspedition havde til formål at nå Nordpolen som de første, er nutidens interesse i Nordpolen begrundet med den havretlige kontinentalsokkelzone og kan langt fra beskrives som et kapløb, men nærmere som en af vor tids største diplomatiske opgaver, der er karakteriseret ved et samarbejde mellem de arktiske stater.

De arktiske kyststaters kontinentalsokkelprojekter omhandler ikke kun området omkring Nordpolen, men områder i hele Det Arktiske Ocean. Med hjemmel i LOSC art. 76 har de arktiske kyststater mulighed for at udvide deres kontinentalsokkel ud over 200 sømil, såfremt staterne kan dokumentere, at en række videnskabelige kriterier er opfyldt. Både Canada, Rusland og Rigsfællesskabet har indtil videre benyttet denne mulighed og gjort krav på store havbundsområder i Det Arktiske Ocean, herunder havområdet omkring Nordpolen. Processen er hverken ligetil, uden politiske spændinger eller kortvarig. For det første er den omfattende dataindsamling, der er en forudsætning for kyststaternes krav, besværliggjort af Polarhavets vanskelige isforhold med op til 5 meter tyk flerårig havis samt isskrudninger på over 10 meter.¹ For det andet er projekterne i høj grad politisk betoned, hvilket Forsvarets Efterretningstjeneste allerede i 2014 anførte i sin risikovurdering ved at konkludere, at kampen om den arktiske havbund ville blive *"intensiveret i de kommende år"*². For det tredje er processen lang, både grundet en sagsbehandlingstid på op til 10 år ved Kommissionen for Kontinentalsoklens Grænser (CLCS), der vurderer, hvorvidt kyststaternes krav kan anerkendes, og grundet det faktum, at eksperter forudser, at både Rigsfællesskabets, Canadas og Ruslands krav bliver anerkendt af CLCS, hvilket betyder, at der opstår overlappende krav mellem de tre stater. Såfremt staterne ikke ved

¹ Christian Marcussen, "Ekspeditioner i Polarhavet" *Geografisk opdatering - moderne ekspeditioner* (2017): 34.

² Thomas Ahrenkiel, "Efterretningsmæssig Risikovurdering 2014. En Aktuel Vurdering Af Forhold I Udlandet Af Betydning for Danmarks Sikkerhed," ed. Forsvarets efterretningstjeneste (2014), 9.

aftale kan nå til enighed om, hvorledes grænserne skal drages, kan en tvist indbringes for ICJ, ITLOS eller en ad hoc nedsat voldgiftsdomstol. Retsgrundlaget vil i så fald være Havretskonventions art. 83, der regulerer afgrænsningen af overlappende kontinentalsokkelkrav. Bestemmelsen er dog resultatet af politisk uenighed, hvorfor den ikke fastsætter en konkret grænsedragningsmetode, men blot fastslår, at afgrænsningen af overlappende krav skal løses på baggrund af folkeretten, og løsningen skal være rimelig.

Nærværende afhandling har således til hensigt at undersøge, hvem af de arktiske kyststater, der efter havrettens regler antageligvis vil få retten til havbunden under Nordpolen. Med henblik herpå vil afhandlingen nærmere behandle havretskonventionens art. 76, som danner grundlag for Canadas, Rigsfællesskabets og Ruslands CLCS-submissioner, samt art. 83, der regulerer grænsedragningen mellem overlappende kontinentalsokkelkrav.

1.2 Afgrænsning

Afhandlingen er begrænset til at omhandle de overlappende ECS-krav mellem Canada, Rusland og Rigsfællesskabet. Norge er ikke inddraget, idet landet tiltrådte LOSC i 1996, hvilket betyder at krav til CLCS skulle indgives inden 2006. Landet har indgivet krav på tre havområder, hvoraf ingen omfatter Nordpolen, og er derfor ikke relevant for nærværende afhandling. USA er ligeledes ikke inddraget, idet landet ikke har tiltrådt LOSC. Det falder uden for afhandlingen af diskutere, hvorvidt LOSC art. 76 er udtryk for sædvaneret, der kan begrunde, at USA kan indsende ansøgninger til CLCS.

1.3 Metode og retskilder

Afhandlingen benytter den retsdogmatiske metode, hvis formål er at beskrive gældende ret (de lege lata) på baggrund af de relevante retskilder.³ Retskilder fungerer som juridiske argumenter og er karakteriseret ved at indeholde information, der har normativ karakter. Afhandlingen inddrager de folkeretlige retskilder beskrevet i statutten for ICJ art. 38, herunder i særdeleshed traktater, sædvaneret og retspraksis fra ICJ, ITLOS og voldgiftsretter. Der henvises desuden til juridiske litteratur⁴ på dansk, men hovedsageligt engelsk, der er baseret på anerkendte retskilder, hvorfor det er acceptabelt at benytte disse som juridisk argumentation.⁵ Da det i folkeretten

³ Peter Blume, *Retssystemet Og Juridisk Metode* (Kbh.: Jurist- og Økonomforbundet, 2011), 66.

⁴ Covid-19 har medført betydelige udfordringer i forhold til specialeskrivningen. Dette omfatter i særdeleshed adgang til kildesøgning, idet der ikke har været adgang til bibliotekerne som vanligt, samt længere leveringstid ved køb af materiale i udlandet.

⁵ Blume, *Retssystemet Og Juridisk Metode*, 164.

oftest er vanskeligt at holde politik og jura adskilt, hvilket i særdeleshed er tilfældet for afhandlingens emne, er der ligeledes henvist til artikler fra nyhedsmedier, geografiske tidsskrifter samt f.eks. rapporter fra Forsvarets Efterretningstjenestes med henblik på at give en forståelse af problemstillingens politiske og videnskabelige udfordringer. Der anvendes i opgaven en række forkortelser, samt flere danske betegnelser, der er oversat fra engelsk, for en oversigt af disse se bilag 1.1. Afhandlingen henviser tillige til en række bilag, disse fremgår af fodnoten.⁶

2. Arktis og Nordpolen

2.1 Begrebsdefinition og interessen i Arktis

Indledningsvist anses det for relevant at definere begreberne Arktis og Nordpolen, da de i daglig tale ofte anvendes synonymt. I en juridisk og politisk sammenhæng er det dog problematisk at sætte lighedstegn mellem Nordpolen og Arktis, idet staternes interesse i de to begrundes forskelligt. Begrebet Nordpolen anvendes i nærværende afhandling som betegnelse for den geografiske nordpol, der ligger på 90 grader nordlig bredde og sammen med den geografiske sydpol er det eneste sted, hvor Jordens omdrejningsakse skærer jordoverfladen. Arktis opfattes derimod som området nord for den nordlige polarcirkel, der ligger på breddegraden 66° 33'39" nord for ækvator. Når afhandlingen har til hensigt at undersøge, hvem der har ret til Nordpolen, menes der den geografiske Nordpol. Det skal således vurderes, hvem af de arktiske kyststater, der har ret til den del af Det Arktiske Ocean, hvor den geografiske nordpol ligger.

Interessen for Arktis har en tæt sammenhæng med den globale opvarmning, der medfører, at store dele af den arktiske is smelter. Studiet *Global sea-level contribution from Arctic land ice: 1971–2017* konkluderer, at afsmeltningen i nyere tide er tredoblet, hvilket betyder, at isen i dag mister 14.000 ton vand i sekundet.⁷ Forandringerne har flere negative konsekvenser og miljømæssige udfordringer, men også en række kommercielle fordele. Isens tilbagetrækning medfører muligheden for udvinding af råstoffer i den arktiske undergrund. Hvor det førhen ikke har været muligt at udvinde ressourcerne grundet det barske klima, har den teknologiske udvikling, klimaforandringerne samt øget råstof-efterspørgsel medført en forøget interesse i at udnytte de formodede råstofforekomster i Arktis. Det er dog en udbredt misforståelse, at der er store olie- og gasforekomster i de dele af Det Arktiske Ocean, der endnu ikke er underlagt nogen

⁶ Bilag er ikke medtaget, da det er vurderet, at offentliggørelse heraf vil kunne krænke andres rettigheder.

⁷ Jason Box et al., "Global Sea-Level Contribution from Arctic Land Ice: 1971 to 2017," (2018): 9.

stats jurisdiktion, dvs. blandt andet området omkring Nordpolen. Tænk tanken Atlantsammenslutningen anfører, at selvom det vurderes, at en fjerdedel af verdens tilbageværende energiressourcer befinder sig i det arktiske område, findes disse hovedsageligt inden for kyststaternes allerede fastlagte eksklusive økonomiske zone⁸. Marcussen anfører ligeledes, at tanken om rige oliefund mangler enhver form for videnskabeligt belæg og fastslår at 95 % af den olie geologerne har peget på i Arktis, findes i de havområder, hvor ejerforholdet allerede er afklaret.⁹ Som der vil blive redegjort nærmere for, har staterne i kontinentalsokkelzonen ejerskab over ressourcerne på og under havbunden. Det kan derfor virke mærkværdigt, at staterne anvender betydelige midler på at bevise deres krav til undergrunden, i et område, hvor der formodentlig hverken er olie- eller gasforekomster. I følgende afsnit vil baggrunden for den ønskede kontinentalsokkeludvidelse omkring Nordpolen blive diskuteret for de for opgaven relevante arktiske kyststater.

2.2 Staternes interesse i Nordpolen

2.2.1. Rusland

Rusland er den største kyststat, der grænser op mod Det Arktiske Ocean. Landets internationale politiske debat er præget af to retningslinjer: det IP-realistiske samt det IP-liberalistiske spor.

Med den IP-realistiske diskurs er den politiske debat omkring Arktis præget af en patriotisk tilgang med en nationalromantisk retorik, der handler om russisk enegang og magtbalance.¹⁰

Baggrunden herfor er, at det er centralt for Ruslands selvforståelse, at landet skal være en stormagt, hvorfor Nordpolen har symbolsk værdi og er blevet beskrevet som et

identitetsdannelsesprojekt.¹¹ Dette kom blandt andet til udtryk i 2007, hvor to russiske ubåde

plantede det russiske flag på havbunden under Nordpolen. Aktionen er efterfølgende blevet

betegnet som et mediestunt, idet Putin gjorde sig stor umage for at forklare, at aktionen ikke

var Ruslands forsøg på at erobre Nordpolen.¹² På trods af dette understreger aktionen Ruslands

store interesse i at gøre Nordpolen russisk. Modsat den IP-realistiske diskurs findes der ligeledes

en IP-liberalistisk diskurs, der stræber efter tilpasning til internationale folkeretslige regler og

⁸ Niels Wang, "Sikkerhedspolitik i Arktis – En Ligning Med Mange Ubekendte," *Atlantsammenslutningen i samarbejde med Forsvarsakademiet* (2015): 2.

⁹ Martin Breum, *Når Isen Forsvinder : Danmark Som Stormagt I Arktis, Grønlands Rigdomme Og Kampen Om Nordpolen*, 2. nd ed. (Kbh.: Gyldendal, 2013), 92

¹⁰ Jørgen Staun, "Ruslands Strategi I Arktis," ed. Forsvarsakademiet (2015).

¹¹ Ibid., 9.

¹² Breum, *Når Isen Forsvinder : Danmark Som Stormagt I Arktis, Grønlands Rigdomme Og Kampen Om Nordpolen*, 22.

forhandling.¹³ Landet har med sin betragtelige kystlinje en anseelig eksklusiv økonomisk zone og herved inden for området retten til at udvinde naturressourcerne i havbunden. Ifølge U.S. Geological Survey befinder 60 % af den uopdagede olie i Arktis sig på russisk territorium, hvilket svarer til 412 milliarder tønder olie.¹⁴ Ruslands stormagtsstatus bliver finansieret af olie og gasindustrien, der udgør halvdelen af statens indtægter.¹⁵ Rusland er derfor afhængig af udenlandske investeringer i olie- og gasudvinding i russisk Arktis, hvilket begrundes landets til tider overraskende overholdelse af LOSC-regler.

2.2.2 Canada

Canada har på det retoriske plan været relativt militaristiske og aggressive i deres udtalelser omkring Arktis¹⁶. Dette kommer blandt andet til udtryk i 2019, hvor C. Freeland Canadas Minister of Foreign Affairs i forbindelse med Canadas formelle kontinentalsokkelkrav til CLCS udtalte: *"Canada is committed to furthering its leadership in the Arctic. Defining our continental shelf is vital to ensuring our sovereignty and to serving the interests of all people, including Indigenous peoples, in the Arctic. Today's submission is a major step toward securing legal and international recognition of the outer limits of Canada's continental shelf in the Arctic Ocean."*¹⁷

Der er således ingen tvivl om, at Canada anser udvidelsen af deres kontinentalsokkel som væsentlig, hvilket tillige understreges af, at kontinentalsokkelprojektet af Byers beskrives som værende *"hot button issue"*¹⁸ i canadisk politik. Nordpolens væsentlighed blev fremhævet, da Canadas tidligere premierminister, S. Harper, i 2013 forkastede det canadiske ekspertudvalgs indstilling til CLCS, fordi det netop ikke omfattede Nordpolen.¹⁹

2.2.3 Rigsfællesskabet

Rigsfællesskabet er i kraft af Grønland en arktisk kyststat. Rigsfællesskabets kontinentalsokkelprojekt blev indledt med LOSC's ikrafttræden i 2004, hvoraf det største krav er et havområde nord for Grønland der omfatter Nordpolen. Kontinentalsokkelprojektet havde i perioden 2002 til 2014 kostet Rigsfællesskabet 330 mio. kr., hvoraf 125.000 mio. kr. blev anvendt

¹³ Staun, "Ruslands Strategi I Arktis," 9.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Jon Rahbek-Clemmensen, "Arktis Og Ukraine-krisen Perspektiver for Rigsfællesskabet," ed. Det Udenrigspolitiske Nævn (2015), 19.

¹⁶ Strandsbjerg Jeppe, "Geopolitik, Naturlige Grænser Og „Kartopolitik“ I Arktis," (2011).

¹⁷ Government of Canada, "Canada Marks Major Milestone in Defining Its Continental Shelf in Arctic Ocean," ed. Global Affairs Canada (Canada 2019).

¹⁸ Zoë Schlanger, "Does the North Pole Belong to Canada?," 2019.

¹⁹ Myron H. Nordquist, John Norton Moore, and Ronán Long, *Challenges of the Changing Arctic* (Brill | Nijhoff, 2016), 34.

til området nord for Grønland.²⁰ Dette har naturligvis en sammenhæng med kravets størrelse samt de ufremkommelige forhold omkring Nordpolen, men kan til en vis grad også være udtryk for, at Rigsfællesskabet prioriterer netop dette krav højt.

Breum anfører, at der kun findes meget få dokumenter, der minder om en skriftlig begrundelse for kontinentalsokkelprojekt. Det tætteste på en begrundelse findes i indstilling til regeringen og lyder som følgende: *"I det omfang Danmarks krav anerkendes af Kommissionen for Kontinentalsoklens Grænser (CLCS) opnås en eksklusiv ret over områdets og havbundens levende og ikke-levende ressourcer, samt muligheden for at etablere miljømæssige kriterier for anvendelsen af området."*²¹ Politisk blev projektet således begrundet i miljømæssige hensyn, idet man ved af få ejerskab over undergrunden i Det Arktiske Hav kunne sikre, at olieudvinding blev foretaget forsvarligt. Af samme dokument fremgår dog tillige, at: *"Det anses for uomgængeligt at gennemføre projektet bl.a. på grund af den betydelige opmærksomhed om sagen på Færøerne og Grønland samt det forhold, at undersøgelserne vedrører rigets afgrænsning."*²² Kontinentalsokkelprojektet blev således ligeledes begrundet med en forpligtelse over for Grønland og Færøerne ved at anføre, at projektet er *"uomgængeligt"*. Der kan således argumenteres for, at baggrunden for projektet ligeledes er begrundet i en politisk interesse i at forene Rigsfællesskabet omend sikre, at der ikke sker yderligere splittelse.

Afslutningsvist bør det dog anføres, at de politiske, økonomiske og kulturelle motiver bag de tre submissioner ikke er simple at afklare, men at alle overstående hensyn spiller en rolle. Vigtigt er dog den grundlæggende hovedregel, at en stat som udgangspunkt altid vil bestræbe sig på at få ret til et så stort område som muligt, af frygt for senere hen at have misset vigtige områder.²³ I denne forbindelse synes det væsentligt at understrege, at det ikke blot er olie- og gasforekomster, kyststaterne har ret til i kontinentalsokkelzonen, men alle undergrundens ressourcer, hvorfor staternes interesse kan begrundes i en forhåbning om opdagelsen og udvinding af endnu ukendte naturressourcer og mineraler.

²⁰ Energi- og Forsyningsministeriet Klima-, "Om Rigsfællesskabets Kontinentalsokkelprojekt," https://a76.dk/about_us/.

²¹ Breum, *Når Isen Forsvinder : Danmark Som Stormagt I Arktis, Grønlands Rigdomme Og Kampen Om Nordpolen*, 136.

²² Ibid., 137.

²³ En særlig tak til Martin Breum (Journalist og Arktis-ekspert) for sparring og besvarelse af opklarende spørgsmål.

3. Havrettens zonesystem

Havretten er den del af folkeretten, der regulerer de internationale retsforhold til søs. Retsområdet tager udgangspunkt i *"The land dominates the sea"*-princippet, der medfører, at kyststaternes maritime territorier er afhængige af landterritoriet.²⁴ Indtil 1970'erne havde de fleste kyststater kun jurisdiktion over territorialfarvandet. I takt med den teknologiske udvikling fik staterne i større grad mulighed for at udvinde havets og havbundens ressourcer, hvilket begrundede et ønske om at udvide deres jurisdiktion til en større del af havet. Denne udvikling har betydet, at man i dag opererer med fire maritime zoner, jf. nedenfor. Udgangspunktet er, at kyststaternes kompetence gradvist aftager, des længere zonen er fra kysten.²⁵ Hvor kyststaten i territorialfarvandet har fuld jurisdiktion, dvs. alle statens love er gældende, beskrives den eksklusive økonomiske zone og kontinentalsoklen som *"ressource-orienterede-zoner"*²⁶, idet kyststaterne blot opnår eneret på udnyttelse af naturressourcerne. Nærværende afhandling omhandler den yderste af de havretlige zoner, der betegnes kontinentalsokkel. Af forståelsesmæssige årsager findes det dog hensigtsmæssigt at give en kort introduktion af havrettens zonesystem.²⁷

3.1 Basislinjen

Udgangspunktet ved udmåling af staters maritime zoner er basislinjen. Den normale basislinje fastsættes efter lavvandslinjen, jf. LOSC art. 5, men grundet nogle staters takkede kystlinje, som f.eks. i de skandinaviske lande med mange fjorde og øer, giver art. 7 mulighed for at fastsætte en *"stiliseret kystlinje"*²⁸, der fremkommer ved at drage rette basislinjer hen over bugter, de ydre kyster og rev, osv. målt ved lavvande, således at en linje opstår, der *"blot i hovedtræk gengiver kystens korrektur og derfor er lettere at arbejde med i praksis."*²⁹

3.2 Territorialfarvand

Territorialfarvand er den del af havet, som hører til statens territorium. Der skelnes mellem indre og ydre territorialfarvand, hvor det indre territorialfarvand omfatter vandområdet inden for

²⁴ Massimo Lando, *Maritime Delimitation as a Judicial Process*, Cambridge Studies in International and Comparative Law 144 (Cambridge: Cambridge University Press, 2019), 37.

²⁵ Frederik Harhoff et al., *Folkeret* (Kbh.: Hans Reitzel Forlag, 2017), 452.

²⁶ Yoshifumi Tanaka, *The International Law of the Sea*, 3 ed. (Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press, 2019), 145.

²⁷ Bilag 3.1

²⁸ Ole f Espersen, Frederik Harhoff, and Ole Spierrmann, *Folkeret : De Internationale Retsforhold*, 2.nd ed. (Kbh.: Christian Ejlers, 2003), 331.

²⁹ Ibid.

basislinjen, dvs. havne, havneindløb, fjorde m.v., jf. LOSC art. 8. Det ydre territorialfarvands bredde fastsættes af staterne selv, inden for det tilladte maksimum på 12 sømil regnet fra basislinjerne, jf. LOSC art. 3. Kyststaterne har uindskrænket jurisdiktion i territorialfarvandet, dvs. staternes love gælder i samme omfang som på landterritoriet.

3.3 Den tilstødende zone

Den tilstødende zone er det havområde, der ligger uden for kyststatens territorialfarvand. Zone er internationalt farvand, dog har kyststaterne ret til at føre kontrol med og straffe overtrædelse af den nationalt gældende lovgivning vedrørende told og afgifter samt indvandring og sundhed, jf. LOSC art. 33(1). Den tilstødende zones landvendte grænse er territorialfarvandets ydre grænse, dvs. normalt 12 sømil fra basislinjen. Zonens bredde fastsættes efter LOSC art. 33(2), hvorefter den maksimalt må strække sig over 24 sømil fra basislinjen.

3.4 Den eksklusive økonomiske zone

EEZ'ens landvendte grænse er territorialfarvandets søvendte grænse, hvorfra den strækker sig ud til maksimalt 200 sømil fra basislinjen. Idet søterritoriets bredde er maksimalt 12 sømil, vil EEZ'ens bredde maksimalt være 188 sømil. EEZ tilfalder ikke automatisk kyststaterne, men skal designeres til FN. Zonen er ikke nationalt søterritorium, hvorfor zonen som udgangspunkt reguleres efter reglerne om det åbne hav, hvilket dog modificeres af bestemmelserne i LOSC kap. V.³⁰ EEZ'en giver kyststaterne suveræne rettigheder, for så vidt angår efterforskning og udnyttelse, bevarelse og forvaltning af havbunden og undergrundens og den overliggende vandmasses naturlige ressourcer, såvel levende som ikke-levende.³¹ Kyststaterne får med hjemmel i bestemmelsen rettigheder til alle zonens naturressourcer. Kyststaterne har desuden ret til at udføre andre aktiviteter med henblik på økonomisk udnyttelse og efterforskning af zonen som f.eks. udvinding af energi fra f.eks. havstrømme og vind samt retten til at opsætte anlæg og installationer, retten til at udføre videnskabelig havforskning og retten til at træffe foranstaltninger til beskyttelse og bevarelse af havmiljøet.³²

3.5 Kontinentalsoklen: rettigheder og forholdet til EEZ

Kontinentalsoklen er den yderste af de havretlige zoner og giver kyststaten en suveræn og eksklusiv ret til at udnytte kontinentalsoklens ressourcer, hvilket betyder, at ingen må foretage

³⁰ Ulrike Barten, *Folkeret*, Hrf Jura (Kbh.: Hans Reitzel, 2017), 467.

³¹ *Losc*, art. 56(1).

³² *Ibid.*, art. 56(2).

efterforskning eller udnytte ressourcerne uden kyststatens koncession.³³ Fastsættelsen af kontinentalsoklens ydre grænse er kompleks og vil blive behandlet særskilt i kap. 4. Dette skyldes både de omfattende regler, samt at det er en udvidelse af kontinentalsoklen, der kan medføre, at én af de arktiske kyststater vil kunne få en suveræn og eksklusiv ret over havbunden under Nordpolen. Det er således misvisende af medierne at tale om "*ejerskab*" over Nordpolen, idet kontinentalsokkelregimet udelukkende giver kyststater en eneret til havbundens ressourcer.

Som indledningsvist fastslået er både EEZ og kontinentalsokkelzonen ressource-orienterede zoner. På trods heraf er der tale om to forskellige institutioner, der adskiller sig på en række områder. For det første eksisterer kontinentalsokkelsrettighederne, modsat EEZ-rettighederne, *a priori* og er herved ikke betinget af effektiv eller formel okkupation eller af nogen udtrykkelig erklæring.³⁴ For det andet er EEZ'ens søvendte grænse fastlagt til 200 sømil, hvilket tillige er udgangspunktet ved kontinentalsokkelzonen, der dog kan udvides efter reglerne i LOSC art. 76. Dette medfører i praksis, at kontinentalsoklen inden for de første 200 sømil vil overlappe med EEZ.³⁵ For det tredje er vandet i EEZ'en *sui generis*, i modsætning til vandkolonnen over kontinentalsoklen, der er en del af det åbne hav. Dette medfører, at de levende ressourcer som f.eks. fisk, havpattedyr er omfattet af EEZ, men ikke kontinentalsokkelzonen, der er begrænset til at omfatte havbunden. Kyststaterne er både i EEZ og kontinentalsokkelzonen underlagt en række forpligtelser, der fremgår af LOSC art. 61, 82 samt 116-120. Disse vil ikke behandles nærmere, grundet deres begrænsede relevans for nærværende afhandling.

4. Kontinentalsoklens ydre grænse

4.1 Kontinentalsokkelbegrebet

4.1.1 Det geomorfologiske kontinentalsokkelbegreb

Begrebet kontinentalsokkel er oprindeligt geomorfologisk og defineres som: "*landmassens fortsættelse under havets overflade*"³⁶. Kontinentalsoklen, i geomorfologisk forstand, er en del af kontinentalmargen, der ud over soklen består af en kontinentalskråning og kontinentalhævning og strækker sig ud til kontinentalskråningens grænse³⁷. Geomorfologisk kan kontinentalsoklen være udformet forskelligt, f.eks. er kontinentalsoklen på Sydamerikas vestkyst smal og sænker sig

³³ Ibid., art. 77(1) og (2).

³⁴ Ibid., art. 77(3).

³⁵ Ole Spiermann, *Moderne Folkeret*, 3 ed. (Kbh.: Jurist- og Økonomforbundet, 2006), 351.

³⁶ Christian Marcussen and L Weng, Willy "Kontinentalsokkelprojektet - Ikke Kun "Kampen Om Nordpolen", "*Tidsskriftet Grønland* (2016): 186.

³⁷ Bilag 4.1

herved direkte fra kysten mod havbundens dybeste sted, mens den andetsteds kan være en gradvis udfladning mod havbundens dybeste sted og herved ikke er et særskilt plateau som eksempelvis i Nordsøen.

4.1.2 Det juridiske kontinentalsokkelbegreb

Den geomorfologiske kontinentalmargen kan indeholde store råstofreserver, hvorfor kyststaterne har haft interesse i at udstrække deres jurisdiktion så vidt muligt med henblik på at få eneret over disse ressourcer. Udviklingen startede efter 2. verdenskrig, hvor USA som følge af den store efterspørgsel på benzin ønskede at udvinde den råolie, som fandtes uden for landets kyst.³⁸ Den amerikanske præsident Truman fremkom på baggrund heraf i 1945 med en proklamation, der betegnes som et *"turning point towards the acceptance of coastal States' claims to exclusive rights beyond the limit of the territorial sea"*³⁹. I proklamationen anførtes:

"Having concern for the urgency of conserving and prudently utilizing its natural resources, the Government of the United States regards the natural resources of the subsoil and sea bed of the continental shelf beneath the high seas but contiguous to the coasts of the United States as appertaining to the United states, subject to its jurisdiction and control."

Kontinentalsoklens ressourcer ansås med proklamationen for at være stedfaste, hvorfor de skulle behandles på samme måde som undergrundens ressourcer på land, dvs. at de uden videre tilfalder kyststaten. Proklamationen medførte, at flere andre kyststater udvidede deres jurisdiktion over kontinentalmargen til 200 sømil.⁴⁰ Udviklingen beskrives som en *"chain reaction"*⁴¹, hvor flere f.eks. latinamerikanske stater udvidede deres jurisdiktion, på trods af at de i geomorfologisk forstand har en meget smal kontinentalmargen, og herved fik jurisdiktion over dele af havbunden i det åbne hav.⁴² En sådan udvikling ansås ikke for hensigtsmæssigt, hvorfor flere stater fandt det nødvendigt lovgivningsmæssigt at definere en ny havretlig zone, der udelukkende angik retten til udnyttelse af havbundens ressourcer. Kontinentalsokkelbegrebet blev således første gang defineret i CCS vedtaget under UNCLOS I. Konventionen fastsatte

³⁸ Tanaka, *The International Law of the Sea*, 161.

³⁹ Donald R. Rothwell, *The Oxford Handbook of the Law of the Sea* (Oxford: Oxford University Press, 2015), 10.

⁴⁰ Michael Byers, *International Law and the Arctic*, 5.th ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 2014), 94.

⁴¹ Tanaka, *The International Law of the Sea*, 161.

⁴² Ibid.

kontinentalsokkelbegrebet til at omfatte havbunden og undergrunden, som grænser til kysten, men ligger uden for det ydre territorialfarvand indtil en dybde af 200 meter eller uden for denne grænse, så langt havdybden tillader udnyttelse af de pågældende områders naturforekomster, jf. art. 1. Hvor den geologiske kontinentalsokkel fastsættes efter de geologiske og geomorfologiske forhold, fastsættes den juridisk kontinentalsokkel efter CCS, ud fra hvad Spiermann betegner som henholdsvis dybde- og udvindingskriteriet.⁴³

Efter dybdekriteriet fastsættes kyststaternes kontinentalsokkel fra territorialfarvandets søvendte grænse, mens den søvendte grænse fastsættes ved en dybde af 200 meter. Staterne har dog mulighed for at udvide deres juridiske kontinentalsokkel efter udvindingskriteriet, hvorefter kontinentalsoklens ydre grænse fastsættes efter staternes evne til at udvinde naturressourcer. Idet den teknologiske udvikling allerede i 1960'erne gjorde det muligt at udnytte havbundens ressourcer helt ned til 1000 meters dybde, havde kyststaterne mulighed for at udvide deres kontinentalsokkel betydeligt.⁴⁴ Dixon anfører: *"to extremes, this definition means that the deep ocean floor could become part of the "shelf" if it became possible to exploit it"*⁴⁵. En sådan udvikling ansås ligeledes for værende uhensigtsmæssig, da den ikke var i overensstemmelse med princippet om det åbne havs frihed, hvorfor ønsket om at begrænse kyststaternes mulighed for at udvide deres kontinentalsokkel efter udvindingskriteriet blev et *"significant issue at the UNCLOS III."*⁴⁶ Konferencen resulterede i vedtagelse af art. 76, der bibeholder distancekriteriet, men i stedet for udvindingskriteriet fastsatte en række komplekse regler, der har til formål at fastlægge kontinentalsoklens ydre grænse med inddragelse af såvel geologiske som geomorfologiske og geografiske elementer.⁴⁷ Art. 76 viderefører således *"(t)he principal features of the international legal regime of the continental shelf"*⁴⁸, men tilføjer ligeledes et geomorfologisk aspekt, idet den søvendte grænse også kan fastsættes ud fra videnskabelig dokumentation. Kontinentalsoklen defineres i bestemmelsens stk. 1 og 3 og lyder som følgende:

"En kyststats kontinentalsokkel omfatter havbunden i de undersøiske områder, der i hele den naturlige forlængelse af dens landterritorium strækker sig ud over søterritoriet, til yderkanten af kontinentalmargenen, eller til en afstand af 200 sømil fra de basislinier, hvorfra bredden af søterritoriet

⁴³ Spiermann, *Moderne Folkeret*, 350.

⁴⁴ Tanaka, *The International Law of the Sea*, 162.

⁴⁵ Martin Dixon, *Textbook on International Law*, 6th ed. (Oxford: Oxford University Press, 2007), 219.

⁴⁶ Tanaka, *The International Law of the Sea*, 162.

⁴⁷ "2002/1 Bsf 75: Lovbemærkninger Til Dk Ratification Af Losc," (2003), art. 76.

⁴⁸ Ted L. McDorman, in 27. *The Outer Continental Shelf in the Arctic Ocean: Legal Framework and Recent Developments* (Brill | Nijhoff, 2010), 504.

måles, i tilfælde hvor kontinentalmargenens yderkant ikke strækker sig ud hertil.

Kontinentalmargenen omfatter den undersøiske forlængelse af kyststatens landmassiv og består af den til soklen, skråningen og hævnningen hørende havbund og undergrund. Den omfatter ikke dybhavsbunden med dens undersøiske bjergkæder eller dens undergrund."

Kontinentalsoklens landvendte grænse fastsættes efter bestemmelsens stk. 1 som territorialfarvandets ydre kant, dvs. almindeligvis 12 sømil fra basislinjen. Den havvendte grænse fastsættes som udgangspunkt til 200 sømil fra de basislinjer, hvorfra bredden af søterritoriet måles.⁴⁹ Som beskrevet svarer dette til kriteriet i CCS art. 1 og medfører, at alle kyststater har en juridisk kontinentalsokkel på 200 sømil uafhængig af de geomorfologiske forhold. Såfremt en kyststats geomorfologiske kontinentalmargin rækker længere ud end 200 sømil, kan kyststaten udvide den juridiske kontinentalsokkel til at omfatte et større område end maksimalt 200 sømil. Denne metode betegnes som *den geologiske metode*, da den fastsættes efter "*geological criteria*".⁵⁰

I relation til Nordpolstvisten er det således den geologiske metode, der er blevet anvendt af de arktiske kyststater qua Nordpolens placering som mere end 200 sømil fra Canadas, Grønlands og Ruslands kyst.⁵¹ Næste afsnit vil beskrive metoden, der omtales som "*very difficult and harder than any other procedures for establishing oceanic limits*."⁵²

4.2 Den geologiske-metode

Efter den geologiske-metode fastsættes den juridiske kontinentalsokkels ydre grænse til kontinentalmargenens ydre kant.⁵³ Kontinentalmargenen defineres i art.76(3) og stemmer overens med den geologiske definition⁵⁴, dvs. som den undersøiske forlængelse af kyststatens landmassiv, og består af den til soklen, skråningen og hævnningen hørende havbund og

⁴⁹ *Losc*, art. 73(1).

⁵⁰ Tanaka, *The International Law of the Sea*, 164.

⁵¹ Byers, *International Law and the Arctic*, 93.

⁵² Ilker Basara, "The Lomonosov Ridge and the Overlapping Outer Continental Shelf Claim to the North Pole," *Journal of Maritime Law and Commerce*, Vol. 46, no 1 (2015): 2.

⁵³ *Losc*, art. 76(1).

⁵⁴ Sharveen Persand, "A Practical Overview of Article 76 of the United Nations Convention on the Law of the Sea," (2005), 4.

undergrund. I kravet om, at kontinentalmargenen skal være en undersøisk forlængelse, ligger, at marginen skal være "*continuous and unbroken from the shoreline to its outer edge*"⁵⁵.

Ovenstående beskrives dog bedst som værende udgangspunktet, idet art. 76 stk. 4-6 indeholder en række begrænsninger.⁵⁶ Begrænsningerne består af en kompleks kombination af to formler for beregning af kontinentalmargenens ydre grænse samt to maksimumsbegrænsningsregler, der er baseret på geodætiske, geologiske, geofysiske og hydrografiske koncepter.⁵⁷

For det første skal kontinentalmargenens ydre kant fastsættes efter den geografiske metode. Kyststaterne kan efter denne metode, efter eget valg, fastsætte kontinentalmargenens ydre kant efter enten sedimenttykkelseskriteriet⁵⁸ eller afstandskriteriet⁵⁹. Efter sedimenttykkelseskriteriet er den ydre kant det punkt, hvor sedimenttykkelsen aftager til mindre end 1 % af afstanden til "foot of slope", hvorimod yderkanten efter afstandskriteriet er 60 sømil ud fra "foot of slope"⁶⁰. Kyststaterne har valgfrihed i forhold til, hvilken metode de ønsker at anvende, men vil selvsagt vælge den metode, der for dem er mest fordelagtig.

For det andet begrænses kyststaternes mulighed for at udvide kontinentalsoklen efter LOSC ved, at kontinentalsoklen ikke må strække sig over de grænser, som er fastsat i art. 76 stk. 5-7. Begrænsningslinjerne betegnes som henholdsvis afstandsbegrænsningslinjen samt dydbegrænsningslinjen.⁶¹ Efter afstandsbegrænsningslinjen må kontinentalsoklens ydre grænse ikke ligge mere end 350 sømil fra basislinjerne, mens dydbegrænsningslinjen fastsætter, at den ydre grænse ikke må ligge mere end 100 sømil fra 2.500 meter-isobathen, som er en linje, der forbinder dybder på 2.500 meter.⁶² Kyststaterne kan frit kombinere de to begrænsningslinjer og herved benytte den af de to linjer, der for kyststaterne er mest fordelagtig.⁶³ Byers anfører, at begrænsningslinjerne normalt relativt nemt kan fastsættes, dette er dog ikke gældende i Det Arktiske Ocean, idet kontinentalsoklerne er "*more complex and therefore more challenging...*"⁶⁴.

⁵⁵ Ibid., 5.

⁵⁶ Losc, art. 76(2).

⁵⁷ Videnskabsministeriet, "Baggrundspapir Om Kontinentalsokkelprojektet," (2004), 6.

⁵⁸ Losc, art. 76(4)(a)(i).

⁵⁹ Ibid., art. 76(4)(a)(ii).

⁶⁰ Bilag 4.2

⁶¹ Marcussen and Weng, "Kontinentalsokkelprojektet - Ikke Kun "Kampen Om Nordpolen".

⁶² Bilag 4.3

⁶³ Videnskabsministeriet, "Baggrundspapir Om Kontinentalsokkelprojektet," 6.

⁶⁴ Byers, *International Law and the Arctic*, 96.

4.2.1 Oceanbundsrygge, undersøiske rygge og undersøiske hævnings

Art. 76(3) og (6) indeholder særlige regler for retten til at forlænge kontinentalsoklen i de tilfælde, hvor der findes en oceanbundsryg, undersøisk ryg eller undersøisk hævnings. Macnab beskriver disse som *"wild cards"*⁶⁵ i forbindelse med art. 76, idet de tre undersøiske havbundshævnings udgør en større del af Jordens havbund end kontinentalmargenen alene, nærmere bestemt et område 1,7 gange større.⁶⁶ Reglerne har i særdeleshed været relevant for de arktiske kyststater, idet der er fire højderyg-lignende strukturer i Det Arktiske Ocean: Lomonosov-ryggen, Gakkeleryggen, Alpa-ryggen og Mendeleev-ryggen. Lomonosov-ryggen har især relevans i forhold til Nordpolen, idet den menes at strække sig 1800 km under Det Arktiske Ocean fra canadiske Ellesmere Island og Grønland mod Ruslands Nysibiriske øer og herved ligger næsten direkte under Nordpolen.⁶⁷ Begreberne oceanbundsryg, undersøisk ryg eller undersøisk hævnings bliver ikke defineret i LOSC, hvorfor CLCS har forsøgt at definere begreberne. CLCS konkluderede dog, at *"the issue of ridges will be examined on a case-by-case basis"*⁶⁸ med inddragelsen af *"not only the geological structure of the ridge, but also its morphology, its influence on evolution of the continental margin and continuity of the ridge"*.⁶⁹ Byers anfører, at en sådan fremgangsmåde *"maintains an on-going element of uncertainty in the process"*, hvilket er u hensigtsmæssigt idet forskellen på de tre havbundshævnings har betydning for, om kyststaterne kan udvide deres kontinentalsokkel ud over 200 sømil.

4.2.1.1 Oceanbundsrygge

Art. 76(3) anfører, at kontinentalmargenen ikke omfatter dybdehavs bunden og dens undersøiske bjergkæder, som benævnes oceanbundsrygge. Oceanbundsrygge er som beskrevet ikke defineret i LOSC eller af CLCS. Byers definerer dog af forståelsesmæssige årsager oceanbundsrygge som *"long elevation(s) of the deep ocean floor with either irregular or smooth topography and steep sides"*, som er kendetegnet ved, at de ligger *"completely beyond the geomorphological continental shelf"*.⁷⁰ Idet oceanbundsrygge ikke anses for at være en naturlig

⁶⁵ Ron Macnab, "Submarine Elevations and Ridges: Wild Cards in the Poker Game of UNCLOS Article 76," *Ocean Development & International Law* 39, no. 2 (2008): 223.

⁶⁶ Byers, *International Law and the Arctic*, 96.

⁶⁷ Basara, "The Lomonosov Ridge and the Overlapping Outer Continental Shelf Claim to the North Pole," 2.

⁶⁸ Commission of the limits of the continental shelf, "Scientific and Technical Guidelines," ed. United Nations (1999), kap. 7

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Byers, *International Law and the Arctic*, 97.

forlængelse af kyststaternes landterritorie, kan de ikke begrunde udvidelsen af den juridiske kontinentalsokkel ud over 200 sømil.⁷¹

4.2.1.2 Undersøiske rygge og undersøiske hævnings

Art. 76 henviser desuden til to typer havbundshævninger: undersøiske rygge og undersøiske hævnings. Undersøiske rygge bliver i den juridiske litteratur ofte defineret, med henvisning til den International Hydrographic Organisation, som: *"an elongated elevation of the sea floor, with either irregular and relatively smooth topography and steep sides which constitutes a natural prolongation of land territory"*.⁷² I kraft af at være en naturlig forlængelse af landterritoriet kan undersøiske rygge begrunde en art. 76 kontinentalsokkel udvidelse, såfremt de ligger *"within the geomorphological continental margin (..) in order to subject to sovereign rights"*.⁷³ For undersøiske rygge gælder det særlige, at afstands begrænsningslinjen på 350 sømil er gældende modsat afstands begrænsningslinjen, der beregnes som 100 sømil fra 2.500 meter-isobathen. Den sidste type havbundshævninger er undersøiske hævnings, der i den juridiske litteratur bliver beskrevet som: *"natural components of the continental margin"*.⁷⁴ Disse er således ligeledes en naturlig forlængelse af landterritoriet. Kyststaternes jurisdiktion begrænses ved de undersøiskes hævnings til enten 350 sømil eller 100 sømil fra 2.500 meter-isobathen, jf. art. 76(6).

4.3 CLCS-proceduren

Som beskrevet i ovenstående afsnit har kyststaterne under visse betingelser ret til at udvide deres kontinentalsokkel til et område ud over 200 sømil. Den del af havbunden, kyststaterne mener, burde høre under deres jurisdiktion, tilfalder dem ikke automatisk. Kyststaterne skal for at udvide deres kontinentalsokkel indsende en submission til CLCS, i overensstemmelse med i LOSC art. 76(8) samt konventionens bilag 2. Kyststaternes submission skal indeholde detaljerede oplysninger om den ønskede afgrænsning, være underbygget af videnskabelige og tekniske data med udgangspunkt i art. 76's krav samt indgives til CLCS senest 10 år efter kyststatens tiltrædelse til LOSC. CLCS består af 21 eksperter inden for geologi, geofysik og hydrografi og tager kun stilling til, hvorvidt et område teknisk set er sammenhængende med landets kontinentalsokkel, og på baggrund heraf fremkommer med en henstilling. Det er således væsentligt at erindre, at CLCS

⁷¹ Marcussen and Weng, "Kontinentalsokkelprojektet - Ikke Kun "Kampen Om Nordpolen", " 190.

⁷² Byers, *International Law and the Arctic*, 99.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Tomasz Górski, "A Note on Submarine Ridges and Elevations with Special Reference to the Russian Federation and the Arctic Ridges," *Ocean Development & International Law* (2009).

ikke er et juridisk organ, men "*a technical review body*"⁷⁵, der ikke tager stilling til, hvilket land der har ret til et område, såfremt flere stater hævder jurisdiktion over området.⁷⁶

4.3.1 Submissioner, der omfatter Nordpolen

Nærværende opgave har til formål at undersøge, hvilken arktisk kyststat, der sandsynligvis vil få jurisdiktion over Nordpolen. På baggrund heraf vil der i det næstfølgende afsnit blive undersøgt, hvilke kyststater, der har indgivet submissioner til CLCS og herved gjort krav på Nordpolens undergrund.

4.3.1.1 Canada

Canada påbegyndte i 2003 "*The Extended Continental Shelf Program*", der havde til formål at klarlægge landets ydre kontinentalsokkelgrænse i Det Arktiske Ocean. Det var forventet, at Canada allerede i 2014 ville have indsendt landets submissioner. Kravet blev dog trukket tilbage i sidste øjeblik, angiveligt fordi kravet ikke omfattede Nordpolen, hvilket daværende premierminister Stephen Harper ønskede.⁷⁷ I stedet fremsendte landet i 2019 den endelige submission på 1,2 millioner km² i Det Arktiske Ocean og omfattede Nordpolen. Kravet strækker sig fra Ellesmere Island langs Lomonosovryggen og frem til Nordpolen.⁷⁸

4.3.1.2 Rusland

Rusland var den første arktiske kyststat til i 2001 at fremsende en submission til CLCS. Landet argumenterede for, at både Lomonosov-ryggen og Alpha-Mendeleev-ryggen er geologiske forlængelser af den sibiriske sokkel, hvilket ville medføre, at Nordpolen blev russisk. CLCS afviste dog kravet på grund af manglende dokumentation, hvorfor Rusland først i 2015 fremsendte det endelige krav.⁷⁹ Det er væsentligt at bemærke, at Rusland i sin ansøgning til CLCS har begrænset sit krav, hvorfor kravet ikke omfatter området helt frem til Grønlands EEZ, men stopper lige efter Nordpolen. Modsat Rigsfællesskabet har Rusland således valgt ikke at maksimere sit krav, men i stedet ansøge om anerkendelse af det område, som landet har en formodning om at ville kunne få stadfæstet ved de mulige efterfølgende forhandlinger.

⁷⁵ Basara, "The Lomonosov Ridge and the Overlapping Outer Continental Shelf Claim to the North Pole," 7.

⁷⁶ *Losc*, art. 76(10).

⁷⁷ Nordquist, Moore, and Long, *Challenges of the Changing Arctic*, 34.

⁷⁸ Bilag 4.4

⁷⁹ Bilag 4.5

4.3.1.3 Rigsfællesskabet

Rigsfællesskabet har indgivet fem delsubmissioner til CLCS, hvoraf NGM-kravet er det største på ca. 895.000 km².⁸⁰ Kravet omfatter et område, der strækker sig fra Grønlands eksklusive økonomiske zone til den russiske eksklusive økonomiske zone og herved inkluderer Nordpolen. Baggrunden for kravet er blandt andet, at Rigsfællesskabet anser Lomonosov-ryggen samt The Morris Jessup Rise for at være en naturlig forlængelse af Nordgrønland⁸¹. På trods af at Grønlands kontinentalsokkel af geologer beskrives som *"ganske smal"*⁸², er kravet alligevel blevet relativt omfattende grundet LOSC' regler omkring undersøiske hævninger, jf. art. 76(6). Rigsfællesskabets krav medførte en mindre diplomatisk krise med Rusland, idet Rigsfællesskabets krav strækker sig helt til Ruslands EEZ. Byers anfører: *"It is ironic that the only country that right now could be said to be acting provocatively in the Arctic is Denmark. That is out of character with the country's tradition of constructive diplomacy."*⁸³

4.4 Opsummering:

Kap. 4 har redegjort for LOSC art. 76 og hermed de arktiske kyststaters mulighed for at udvide deres juridiske kontinentalsokkel. Bestemmelsen stk. 6 har i særdeleshed betydning for Nordpolstvisten, qua Lomonosov-ryggens placering under Nordpolen. Danmark, Canada og Rusland har alle indgivet submissioner til CLCS og herved indgivet videnskabelig dokumentation, der har til formål at bevise, at Lomonosov-ryggen har tilknytning til deres kontinentalmargen. Det er i særdeleshed centralt, at staterne beviser, at de *"morphological breaks"*⁸⁴, der er mellem staternes kontinentalmargen og Lomonosov-ryggen, ikke medfører, at Lomonosov-ryggen anses for *ikke* at være en naturlig forlængelse af staternes kontinentalmargen, idet ryggen herved anses for at være en oceanbundsryg, der ikke kan begrunde en kontinentalsokkeludvidelse, jf. art. 76(6). Staterne har derimod interesse i at bevise, at Lomonosov-ryggen enten skal karakteriseres som en undersøisk ryg eller undersøiske hævninger, idet disse kan begrunde en udvidelse af den juridiske kontinentalsokkel. Submissionerne er endnu ikke behandlet af CLCS, og der vil

⁸⁰ Energi- og Forsyningsministeriet Klima-, "Området Nord for Grønland," <https://a76.dk/greenland/north/>. Bilag 4.6

⁸¹ McDorman, 519.

⁸² Steen Lausen and Louise Halkjær, "Polarhavets Geologi - Et Udforsket Område," (2003): 25.

⁸³ Elena Dybtsyna, "Arctic in a Global Perspective: Arctic Business and Security," in *Conference report High North Dialogue 2015* (2015), 21.

⁸⁴ Górski, "A Note on Submarine Ridges and Elevations with Special Reference to the Russian Federation and the Arctic Ridges," 226. bilag 4.7

formodentlig gå mange år, før submissionerne er færdigbehandlede.⁸⁵ Flere eksperter forudser dog, at alle tre submissioner vil blive accepteret, hvorfor der vil opstå overlappende krav mellem kyststaterne,⁸⁶ se nedenstående illustration.

Figur 1 Kort udarbejdet af IBRU, Durham University, UK (<http://www.durham.ac.uk/ibru/resources/arctic>)

⁸⁵ Nordquist, Moore, and Long, *Challenges of the Changing Arctic*, 79.

⁸⁶ McDorman, 502. Nordquist, Moore, and Long, *Challenges of the Changing Arctic*, 54.

5. Retsgrundlaget for løsning af overlappende kontinentalsokkelkrav ved Nordpolen.

I foregående afsnit blev det konkluderet, at der formodentlig vil forekomme overlappende kontinentalsokkelkrav mellem Canada, Rigsfællesskabet og Rusland. Næstfølgende afsnit har til hensigt at undersøge, hvilket retsgrundlag en mulig tvist vil blive løst efter.

5.1 Ilulissat-erklæringen

I 2008 underskrev de fem arktiske kyststater Ilulissat-erklæringen, hvoraf det fremgik: "*the law of the sea provides for important rights and obligations concerning the delineation of the outer limits of the continental shelf, (...) We remain committed to this legal framework and to the orderly settlement of any possible overlapping claims.*" Med erklæringen har kyststaterne politisk forpligtet sig til at løse tvister vedrørende eventuelle overlappende kontinentalsokkelkrav på baggrund af folkeretten. Væsentligst er, at der er tale om en politisk hensigtserklæring, hvorfor den ikke er juridisk bindende.⁸⁷ Erklæringen blev bekræftet i 2018⁸⁸, hvorfor det må antages, at staterne stadig har til hensigt at løse eventuelle overlappende krav på baggrund af folkeretten. Havretten er en del af folkeretten, hvorfor løsningen af tvister mellem landene skal tage udgangspunkt i disses særlige regler om bilæggelse af tvister.

5.2 Havrettens regler om bilæggelse af tvister

Havrettens regler om fredelig bilæggelse af mellemfolkelige tvister fremgår af LOSC kap. XV, og som anført af Klein er reglerne udtryk for et "*complex dispute settlement system that entails both traditional consent-based processes as well as mandatory procedures.*"⁸⁹ Følgende afsnit har ikke til formål at give et indgående kendskab til kapitlets regler, men er en overordnet redegørelse for, hvilke forpligtelser Canada, Rusland og Rigsfællesskabet er underlagt i medfør af LOSC's regler om bilæggelse af tvister, såfremt CLCS anerkender staters kontinentalsokkelkrav, og der herved opstår en jurisdiktionstvist om havbunden under Nordpolen.

Udgangspunktet for reglerne er bestemmelserne om fredelig bilæggelse af tvister i FN's pagt, dvs. at tvister afgøres ved forhandling mellem parterne eller ved tredjepartsafgørelser efter parternes

⁸⁷ Ingo Winkelman, "Fixed Rules of Play for Dividing up the Arctic Ocean," *German Institute for International and Security Affairs*.

⁸⁸ Anders Samuelsen, "Redegørelse Nr. R 2 (3/10 2018)," (2018), 2.

⁸⁹ Natalie Klein, *Dispute Settlement in the Un Convention on the Law of the Sea*, Cambridge Studies in International and Comparative Law (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), 29.

eget valg.⁹⁰ Interessant er art. 283(1), der *"pålægger parterne i en tvist at udveksle synspunkter vedrørende dens bilæggelse, og om nødvendigt tillige vedrørende gennemførelse af bilæggelsens resultat"*⁹¹. Merrills beskriver, hvorledes art. 283 *"is clearly designed to emphasize consultation and provide the obligation to use peaceful means with a procedural buttress"*.⁹² Hvor art. 283 således understreger (emphasize) eller blot pålægger parterne at forhandle, synes ICJ i North Sea Continental shelf sagerne at gå videre end dette ved at pålægge parterne en forpligtelse til forhandling, der *"must be carried out meaningfully in good faith"*⁹³. ICJ anførte : *"the parties are under an obligation to enter into negotiations with a view to arriving at an agreement, and not merely to through a formal process of negotiation as a sort of prior condition for the automatic application of a certain method of delimitation in the absence of agreement; they are under an obligation so to conduct themselves that the negotiations are meaningful, which will not be the case when either of them insist upon its own position without contemplation any modification of it"*. En tvists parter er således ikke forpligtet til at løse tvisten ved aftale, men forpligtet til at forhandle, som fremført af Abass, *"equitably – that is, in fairness and with a view to arrive at an agreement"*.⁹⁴

I de tilfælde, hvor parterne ikke kan bilægge tvisten ved fredelige midler, skal tvisten løses i overensstemmelse med procedure fremsat i LOSC kap. XV afsnit 2, der medfører bindende afgørelser. De obligatoriske procedurer er forlæggelse af tvisten for ICJ, ITLOS, en voldgiftsdomstol nedsat i overensstemmelse med bilag VII, eller en særlig voldgiftsdomstol nedsat i overensstemmelse med bilag VIII.⁹⁵

5.3 Bilæggelse af grænsetvister i Arktis

Jan Mayen-sagen fra 1993 mellem Danmark og Norge er den eneste grænsedragningstvist, der er indbragt for de internationale domstole, hvor de implicerede parter er arktiske kyststater. Som anført af Byers bliver de fleste maritime grænser fastslået via grænsedragningssamtaler mellem de involverede stater, hvilket i særdeleshed er tilfældet i Arktis⁹⁶. Eksempelvis er den maritime

⁹⁰ Losc, 279.

⁹¹ "2002/1 Bsf 75: Lovbemærkninger Til Dk Ratification Af Losc."

⁹² John G. Merrills, *International Dispute Settlement*, (Kbh.: Cambridge University Press 2017). 178.

⁹³ Yoshifumi Tanaka, *The Peaceful Settlement of International Disputes* (Cambridge: Cambridge University Press, 2018), 37.

⁹⁴ Ademola Abass, *Complete International Law : Text, Cases, and Materials*, Complete: Law Solution (Oxford: Oxford University Press, 2012), 441.

⁹⁵ Losc, 287.

⁹⁶ Byers, *International Law and the Arctic*, 55.

grænse mellem Rusland og USA fastsat i 1990 ved Bering Sea Treaty, mens grænsen mellem Danmark og Norge er fastsat ved 2006 Greenland-Svalbard Boundary Treaty. Der er således mellem de arktiske kyststater en tendens til at løse grænsedragningstvister ved aftale. Dette har ligeledes været tilfældet i forhold til Rigsfællesskabets kontinentalsokkelkrav nord for Færøerne. Aftalen mellem Rigsfællesskabet, Island og Norge blev forhandlet i overensstemmelse med LOSC's regler og er blevet beskrevet som et skoleeksempel på, hvordan grænsetvister i Arktis kan løses på fredelig vis.⁹⁷ I 2010 indgik Norge og Rusland "*Den norsk-russiske aftale om Barentshavet og Det Arktiske Ocean*", som beskrives som "*et lyspunkt og et eksempel på, hvordan en lille stat sommetider kan nå frem til en forholdsvis ligeværdig aftale med en stor nabo*".⁹⁸ Dansk Institut for Internationale Studier fremfører, at aftalens succes formodentlig skyldes et alment godt forhold til Rusland og et tillidsfuldt forhandlingsklima uden politiske markeringer.⁹⁹ Sammenholdt med Rigsfællesskabets krav på Nordpolen kan dette give anledning til overvejelser. Som beskrevet har Rusland valgt ikke at maksimere sit krav omkring Nordpolen, men i stedet ansøgt om anerkendelse af det område, som landet har en formodning om få tildelt ved aftale. Modsat har Rigsfællesskabet maksimeret sit krav, der omfatter den arktiske havbund frem til Ruslands EEZ.

Sammenfattende kan det således konkluderes, at Nordpolstvisten efter LOSC's regler skal løses ved fredelige midler efter staternes eget valg. I Arktis er der tradition for at løse grænsedragningstvister ved aftaler, hvilket landene formodentlig også vil stræbe efter i relation til Nordpolstvisten, hvorfor forhandlingerne givetvis også vil udføres i god tro, jf. ovenfor. Tvisten adskiller sig dog fra tidligere grænsedragningstvister, idet den omfatter Nordpolen, der har en symbolsk betydning, hvorfor tvisten i større grad er politisk. Der kan således argumenteres for, at der er politiske udfordringer forbundet med tvisten, der kan besvære de mulige aftaleforhandlinger. Såfremt parterne ikke kan nå frem til en aftale, skal tvisten løses efter LOSC art. 287, dvs. ved ICJ, ITLOS eller voldgift. Næstfølgende afsnit har således til formål at undersøge, hvorledes de internationale domstole løser overlappende grænsedragningstvister i relation til overlappende kontinentalsokkelkrav ud over 200 sømil.

⁹⁷ Udenrigsministeriet, "Historisk Enighed Om Grænsedragning Nord for Færøerne Gør Rigsfællesskabet Større," (2019).

⁹⁸ Dansk Institut for internationale studier, "Hvad Kan Vi Lære Af Norge " <https://www.diis.dk/publikationer/kan-laere-norge>.

⁹⁹ Ibid.

6. Løsning af overlappende kontinentalsokkelkrav ved de internationale domstole

Tanaka definerer maritim grænsedragning som: *"The process of establishing lines separating the spatial ambit of coastal States jurisdiction over maritime space where the legal title overlaps with that of another State"*.¹⁰⁰ Regulering om grænsedragning ved overlappende krav er essentiel, da den sikrer kyststaterne en effektiv udnyttelse af deres jurisdiktion, hvorfor reglerne er altafgørende for havretten. Både retsgrundlaget samt metoden for grænsedragningen ved overlappende kontinentalsokkelkrav har ændret sig over tid. Udviklingen kan beskrives som kompleks, idet den tretrinsproces, som i dag er den fortrukne grænsedragningsmetode, er en forening og videreudvikling af forskellige grænsedragningsmetoder, der udspringer af både traktatretten og sædvaneretten.¹⁰¹

Nærværende afhandling har ikke til formål at redegøre dybdegående for de tidlige stadier af grænsedragningsmetodens udvikling, alligevel vil der i hovedtræk blive redegjort for disse med fokus på retspraksis og pointer af nutidig relevans. Baggrunden herfor er, som beskrevet af Evans, at det er *"impossible to understand the topic without appreciating the evolution of the law over time"*¹⁰², idet udviklingen var en væsentlig faktor ved vedtagelsen af LOSC art. 83.

6.1 CCS art. 6

CCS art. 6 er den første traktathjemlede bestemmelse, der regulerer, hvorledes overlappende kontinentalsokkelkrav skal behandles ved de internationale domstole. Bestemmelsen tager udgangspunkt i grænsedragningsreguleringen vedrørende overlappende territorialfarvand,¹⁰³ og kan i sin helhed læses i bilag 6.1.

Bestemmelsen skelner mellem afgrænsningen mellem stater, der ligger over for hinanden og ved siden af hinanden, ICJ har dog fastslået, at midterlinje efter stk. 1 og princippet om lige afstand er baseret på det samme ligeafstandsprincip.¹⁰⁴ Efter ligeafstandsprincippet, som også betegnes som ækvidistanceprincippet fastsættes grænsen mellem to staters kontinentalsokkelkrav som

¹⁰⁰ Tanaka, *The International Law of the Sea*, 237.

¹⁰¹ *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, Studies in International Law, 8 (Oxford: Hart, 2006), 164.

¹⁰² Rothwell, *The Oxford Handbook of the Law of the Sea*, 255.

¹⁰³ Alex G. Oude Elferink, Tore Henriksen, and Signe Veierud Busch, *Maritime Boundary Delimitation : The Case Law, Is It Consistent and Predictable?* (Cambridge: Cambridge University Press, 2018), 93.

¹⁰⁴ Ibid.

den midterlinje, som i ethvert punkt ligger lige langt fra de nærmeste punkter på de basislinjer, hvorfra bredden af en stats ydre territorialfarvand måles.

Bestemmelsen ansås efter vedtagelsen for værende uigennemsigtig, idet forholdet mellem bestemmelsens tre dele – aftale, specielle omstændigheder, ligeafstandsprincip – syntes for uklar, hvorfor der var tvivl om, hvorledes bestemmelsen skulle anvendes i praksis. Spørgsmålet er dog principielt besvaret af domstole i Anglo-French-sagen og senere bekræftet i Jan Mayen-sagen.

6.1.1. North Sea Continental Shelf-sagerne

Den i dag gældende metode for maritim grænsedragning er blevet påvirket af sædvaneretten. Hvor staterne ved vedtagelsen af art. 6 støttede ligeafstandsprincippet ved grænsedragning, skete der en holdningsændring med *North Sea Continental Shelf-sagerne* mod rimelighedsprincippet, der "*would greatly influence the works leading to the adoption of UNCLOS in 1983*".¹⁰⁵

Twistet mellem Vesttyskland, der ikke var part til CCS, og Danmark og Holland, der var part til CCS, omhandlede afgrænsning af kontinentalsoklen i Nordsøen. Danmark og Holland anførte, at art. 6 afspejlede sædvaneret, hvorfor bestemmelsen også var bindende for Vesttyskland, og afgrænsningen skulle ske efter ligeafstandsprincippet. Vesttyskland anførte derimod, at anvendelse af ligeafstandsprincippet efter art. 6 ville medføre en urimelig løsning, hvorfor: "*the delimitation of the continental shelf (...) is governed by the principle that each State is entitled to a just and equitable share*".¹⁰⁶ ICJ anførte, at "*delimitation must be the object of agreement between the States concerned, and that such agreement must be arrived at in accordance with equitable principles*".¹⁰⁷ Domstolen anså herved rimelighedsprincippet for at være sædvaneret ved afgrænsning af overlappende kontinentalsokkelkrav. ICJ anså princippet for værende sædvaneret på baggrund af Truman-Proklamationen¹⁰⁸, hvoraf det fremgik, at såfremt der opstod tvister vedrørende overlappende kontinentalsokkelkrav, skulle disse: "*be determined by the United States and the State concerned in accordance with equitable principles*". Tanaka beskriver det som et åbent spørgsmål, hvorledes en national proklamation kan begrunde international sædvaneret.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Lando, *Maritime Delimitation as a Judicial Process*, 14.

¹⁰⁶ *North Sea Continental Shelf Cases*, p. 9 (1969).

¹⁰⁷ *Ibid.*, p. 47 [85]

¹⁰⁸ *Ibid.*, 54 [100].

¹⁰⁹ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 53.

Tanaka betegner denne tilgang for den resultatorienterede rimelighedstilgang¹¹⁰, idet domstolene anså hver sag som et *unicum*¹¹¹, hvor der skulle tilstræbes et rimeligt resultat uden at være bundet af én afgrænsningsmetode.¹¹² Dette medførte, at domstolene i deres afgørelser med fordel kunne være fleksible, idet de ikke var bundet af en metode, men et mål. Dette havde dog samtidig den negative effekt, at retspraksis blev uforudsigelig.

6.1.2 Anglo French Continental Shelf

Anglo-French sagen fra 1977 er interessant i forhold til den maritime grænsedragning af flere grunde. Den i sagen nedsatte ad hoc-voldgiftsdomstol tilføjede to væsentlige pointer til udviklingen angående grænsedragningen ved overlappende kontinentalsokkelkrav. For det første afklarede voldgiftsretten forholdet mellem de forskellige dele i CCS art. 6, og for det andet anså voldgiftsretten sædvanerettens rimelighedsprincip for værende integreret i art. 6 og omvendt.

I relation til forholdet mellem de tre dele af art. 6 konkluderede domstolene, at kyststaterne altid var berettiget til at løse afgrænsningstvister ved aftale, og såfremt der ikke kunne nås til enighed, skulle tvisten løses efter den kombinerede "*ligeafstand – særlige omstændigheder*"-regel. Denne tolkning medførte, at afgrænsningen af to overlappende kontinentalsokkel krav faldt i to dele: Først fastsættes en midlertidig grænse efter ligedelingsprincippet, som herefter korrigeres ved at inddrage særlige forhold. Art. 6 var således udtryk for en kombineret regel og ikke to separate regler.¹¹³

Interessant for sagen er at voldgiftsretten skulle løse grænsedragningstvisten efter både art. 6 og sædvaneret, idet Frankrig havde taget forbehold for art. 6's anvendelse i visse havområder i den engelske kanal. Retten anførte dog det væsentlige: "*in the circumstances of the present case, the rules of customary law lead to much the same result as the provisions of Article 6.*"¹¹⁴ Dette betød for det første, at retten anså sædvanerettens rimelighedsprincip for værende en del af art. 6 grundet bestemmelsen inddragelse af "*særlige omstændigheder*", idet disse: "*gives particular*

¹¹⁰ *The International Law of the Sea*, 242.

¹¹¹ Lando, *Maritime Delimitation as a Judicial Process*, 17.

¹¹² Tanaka, *The International Law of the Sea*, 242.

¹¹³ Øystein Jensen, "Maritime Boundary Delimitation Beyond 200 Nautical Miles: The International Judiciary and the Commission on the Limits of the Continental Shelf," (2015): 96.

¹¹⁴ *The Anglo-French Continental Shelf Case* 44 [65].

expression to a general norm that, (...), the boundary between States (...) is to be determined on equitable principles."¹¹⁵ For det andet anså voldgiftsretten art. 6's ligeafstandsprincip som værende første stadie af sædvanerettens rimelighedsprincip:

*"The Court notes that in a large proportion of the delimitations known to it, where a particular geographical feature has influenced the course of a continental shelf boundary, the method of delimitation adopted has been some modification or variant of the equidistance principle rather than its total rejection. (...) it seems to the Court to (...) seek the solution in a method modifying or varying the equidistance method rather than to have recourse to a wholly different criterion of delimitation."*¹¹⁶

Tanaka betegner denne metode som den korrigerende rimelighedstilgang.¹¹⁷ Ved at tilføje ligeafstandsprincippet som første trin sikredes en vis forudsigelighed, hvilket var svagheden ved den resultatorienterede rimelighedstilgang. Væsentligt er at erindre, at voldgiftsretten ikke anså ligeafstandsprincippet som værende obligatorisk, men udelukkende som én mulighed blandt flere metoder.

6.2 LOSC art. 83

Under LOSC-forhandlingerne kunne de deltagende stater ikke nå til enighed om, hvilken metode der var bedst anvendelig ved grænsedragningstvister: rimelighedsprincippet eller ligeafstandsprincippet.¹¹⁸ Kompromiset mellem parterne blev den "*anodyne*"¹¹⁹ art. 83, der blev vedtaget på konferencens sidste dag. Bestemmelsen undlader helt at fastsætte en grænsedragningsmetode, og stk. 1 lyder som følgende:

Afgrænsningen af kontinentalsoklen mellem stater med kyster, der ligger over for eller grænser op til hinanden, skal med henblik på at nå frem til en rimelig løsning ske ved aftale på grundlag af folkeretten, som anført i artikel 38 i statutten for Den Internationale Domstol.

Evans beskriver bestemmelsen som at have "*next to no practical utility at all for those seeking to better understand how to delimit a boundary*".¹²⁰ Trods kritikken synes bestemmelsen at

¹¹⁵ Ibid., 45 [70].

¹¹⁶ Ibid., 116 [249].

¹¹⁷ Tanaka, *The International Law of the Sea*, 243.

¹¹⁸ Oude Elferink, Henriksen, and Busch, *Maritime Boundary Delimitation : The Case Law, Is It Consistent and Predictable?*

¹¹⁹ Rothwell, *The Oxford Handbook of the Law of the Sea*, 258.

¹²⁰ Ibid.

tydeliggøre, at grænsedragning mellem to stater først og fremmest skal ske ved aftale. Juridiske instanser skal først inddrages, såfremt parterne ikke kan nå til enighed, og i disse tilfælde skal afgrænsningen ske på grundlag af folkeretten med henblik på at nå frem til en rimelig løsning. Politisk er det herved overladt til internationale domstole "(to) look for the articulation and development of the principles applicable under both the LOSC and customary international law"¹²¹, hvorfor de internationale domstole fik mulighed for at "develop(ed) mechanisms for implementing Art. 74 and 83 UNCLOS"¹²².

Art. 83's henvisning til art. 38 i statutten for Den Internationale Domstol anses af Tanaka for værende "not of much use"¹²³, idet bestemmelsen blot opremser folkerettens retskilder. Ved at henvise til art. 38 får de internationale domstole dog mulighed for at inddrage traktater, sædvaner, retsgrundsætninger og retspraksis, hvilket medfører, at ovenstående gennemgåede praksis kan inddrages samt sædvaneret og CCS art. 6.¹²⁴

6.2.1 Jan Mayen

Sagen Jan Mayen anses for relevant, idet der sker, hvad Spiermann omtaler som: "en vis strømligning af praksis"¹²⁵, idet ICJ introducerede en tottrinsproces. Den norske ø Jan Mayen ligger i Grønlandshavet ca. 250 sømil fra Grønlands kyst. Da Norge i 1980 udvidede EEZ om øen til 200 sømil, skete der et overlap med Grønlands kontinentalsokkel samt EEZ. Da parterne ikke kunne nå til enighed om grænsedragningen, indstævnedes Danmark Norge for ICJ, der skulle træffe afgørelse om afgrænsning af begge zoner.

Ingen af tvistens parter havde ratificeret LOSC, hvorfor grænsedragningen skulle ske i overensstemmelse med CCS art. 6. Trods det klare retsgrundlag henviste ICJ til sædvaneretten og anførte:

*"in respect of the continental shelf boundary in the present case, even if it were appropriate to apply, not Article 6 of the 1958 Convention, but customary law concerning the continental shelf as developed in the decided cases, it is in accord with precedents to begin with the median line as a provisional line and then to ask whether "special circumstances" require any adjustment of shifting of that line"*¹²⁶.

¹²¹ Ibid.

¹²² Lando, *Maritime Delimitation as a Judicial Process*, 17.

¹²³ Tanaka, *The International Law of the Sea*, 241.

¹²⁴ Oude Elferink, Henriksen, and Busch, *Maritime Boundary Delimitation : The Case Law, Is It Consistent and Predictable?*, 105.

¹²⁵ Spiermann, *Moderne Folkeret*, 355.

¹²⁶ *The Jan Mayen Case* 61 (51) (1993).

Domstolen bekræftede herved, hvad voldgiftsretten havde fremført i *Anglo-French-sagen*, hvorved tvisten blev løst ved først at tegne en midlertidig grænse efter ligeafstandsprincippet, hvorefter domstolen inddrog relevante forhold, der kunne begrunde en justering af grænsen med det formål at opnå en rimelig løsning. Metoden blev bl.a. anvendt i de efterfølgende sager Cameroon v. Nigeria, Guyana v. Suriname mv. der alle blev afgjort efter art. 83.

6.2.2 Black Sea-sagen

Black Sea-sagen beskrives i den juridiske litteratur som en milepæl inden for maritim grænsedragning,¹²⁷ idet ICJ for første gang udtrykkeligt formulerer grænsedragningsprocessen som en tretrinsproces. Sagen mellem Ukraine og Rumænien omhandlende grænsedragning af landenes EEZ og kontinentalsokkelzone i den nordvestlige del af Sortehavet. ICJ anførte, at det korrekte retsgrundlag var de identiske art. 74 og 83 i LOSC. Domstolen anførte dog ikke yderligere, hvad dette indebar, hvilket betød, at domstolen kunne fortsætte retsudvikling.¹²⁸

6.2.2.1 Den midlertidig ækvidistancelinje

I den juridiske litteratur beskrives det første trin i tretrinsmetoden som en etablering af den midlertidige ækvidistancelinje. Det synes dog væsentligt at fremhæve, at ICJ som det allerførste i sagen fastlagde parternes relevante kystlængde og relevante areal, idet disse i nyere afgørelser har en mere fremtrædende rolle. Hensynet bag fastlæggelsen af den relevante kystlinje er for det første *"in order to determine what constitutes in the specific context of a case the overlapping claims to these zones"*¹²⁹ og for det andet for at sikre *"whether any disproportionality exists in the ratios of the coastal length of each State and the maritime areas falling either side of the delimitation line."*¹³⁰ En kyststrækning er relevant for grænsedragningen såfremt *"its seaward projections overlap with the seaward projections of another state's coast."*¹³¹ Det er således kun den del af kysten, der kan generere rettigheder, der overlapper med andre kyststaters rettigheder, som får betydning for grænsedragningen. I Black Sea-sagen anså domstolen eksempelvis ikke Karkinit'ska-bugten for at være relevant for Ukraines kyststrækning, idet *"these coasts face each other and their submarine extension cannot overlap with the extensions of*

¹²⁷ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*.

¹²⁸ Oude Elferink, Henriksen, and Busch, *Maritime Boundary Delimitation : The Case Law, Is It Consistent and Predictable?*, 101.

¹²⁹ *The Rumania V. Ukraine Case* 89 [78] (2009).

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ Lando, *Maritime Delimitation as a Judicial Process*, 44.

Romania's coast."¹³² Dette medførte, at Ukraines relevante kystlinje i relation til grænsedragningen ansås for kortere end landets faktiske kystlinje.¹³³

Efter fastsættelse af den relevante kyst identificerede domstolen det relevante areal, der har betydning for grænsedragningsmetoden i to henseender. For det første anførte domstolen, at: *"the relevant area may include certain maritime spaces and exclude others which are not germane to the case in hand"*¹³⁴. Tanaka anfører, at domstolens identificering af det relevante areal har *"discretionary nature,"*¹³⁵ hvilket antyder en vis kritik over for en objektiv fastsættelse af den midlertidige ækvidistancelinje. For det andet har fastsættelsen af det relevante areal til formål at tjekke disproportionalitet i tretrinsmetodens sidste fase.¹³⁶

Efter at domstolene fastsatte den relevante kyst og det relevante areal, identificerede domstolen de basispunkter, der anvendes til at konstruere den midlertidige ækvidistancelinje. Linjen konstrueres *"using methods that are geometrically objective and also appropriate for the geography of the area in which the delimitation is to take place"*.¹³⁷ Ifølge domstolen skal den midlertidige afgrænsningslinje som udgangspunkt fastsættes uden inddragelse af særlige omstændigheder, men udelukkende ud fra *"strictly geometrical criteria on the basis of objective data."*¹³⁸ ICJ anvender herved ligeafstandsprincippet som første stadie i grænsedragningsprocessen under 83.¹³⁹ Da bestemmelserne ikke henviser til en bestemt metode, argumenterer Tanaka for, at en sådan udlægningen anses for *"creative interpretation"*.¹⁴⁰

6.2.2.2 Relevante forhold

Som andet trin anføres at: *"the Court will (...) consider whether there are factors calling for the adjustment or shifting of the provisional equidistance line in order to achieve an equitable result."*¹⁴¹ Hvilke forhold der er relevante i den enkelte sag, hviler på en konkret vurdering med

¹³² Yoshifumi Tanaka, "Reflections on Maritime Delimitation in the Romania/Ukraine Case before the International Court of Justice," *Netherlands International Law Review* (2009).

¹³³ Bilag 6.2

¹³⁴ *The Rumania V. Ukraine Case* 42 [110].

¹³⁵ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 124.

¹³⁶ *The Rumania V. Ukraine Case* 99 [110].

¹³⁷ *Ibid.*, 101 [16]

¹³⁸ *Ibid.*, 101 [18]. Bilag 6.3

¹³⁹ Bilag 6.4

¹⁴⁰ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 122.

¹⁴¹ *The Rumania V. Ukraine Case* 44 [120].

inddragelse af blandt andet, hvilken havretlig zone tvisten angår. De forhold, der er relevante for grænsedragningen i det territoriale farvand, er ikke nødvendigvis relevante for grænsedragningen ved overlappende kontinentalsokkelkrav.¹⁴² Det anses således for hensigtsmæssigt at diskutere de relevante forhold selvstændigt i kap. 8, idet der herved kan laves en konkret vurdering for relevante omstændigheder, der har betydning for overlappende kontinentalsokkelkrav ud over 200 sømil i Det Arktiske Ocean.

6.2.2.3 Disproportionalitetstesten

Afgørelsen blev dog en retlig nyskabelse, idet ICJ tilføjede et tredje trin i afgrænsningsmetoden og anførte:

*"Finally, and at a third stage, the Court will verify that the line (a provisional equidistance line which may or may not have been adjusted by taking into account the relevant circumstances) does not, as it stands, lead to an inequitable result by reason of any marked disproportion between the ratio of the respective coastal lengths and the ratio between the relevant maritime area of each State by reference to the delimitation line (...). A final check for an equitable outcome entails a confirmation that no great disproportionality of maritime areas is evident by comparison to the ratio of coastal lengths."*¹⁴³

ICJ udskiller herved disproportionstesten, der førhen havde været en del af tottrinsprocessens andet trin som et særskilt trin, hvorfor den ikke længere anses som et relevant forhold. Væsentligt er, at disproportionalitetstesten ikke er en nyskabelse i sig selv, idet den kan anses for værende udtryk for rimelighedsprincippet udviklet under North Sea Continental Shelf-sagerne. I den konkrete sag fandt domstolen, at forholdet mellem staternes relevante kystlængde var 1:2,8, og forholdet mellem de relevante arealer var 1:2,1. ICJ vurderede, at der ikke forelå disproportionalitet, hvorfor der ikke skulle ske en korrektion af ækvidistancelinjen.¹⁴⁴ Afslutningsvist anses det vigtigt at anføre, at tretrinsmetodens tre trin ikke er udtryk for tre separate stadier, idet tretrinsmetoden skal forstås som en *"process, which entails that one stage of the delimitation process may considerably impact on a subsequent one."*¹⁴⁵

¹⁴² *The Bangladesh V. India Case*, 26 [191] (2014).

¹⁴³ *The Rumania V. Ukraine Case* 103 [22].

¹⁴⁴ *Ibid.*, 130 [215].

¹⁴⁵ Lando, *Maritime Delimitation as a Judicial Process*, 6.

7. Tretrinsmetoden og overlappende ECS-krav

Af ovenstående afsnit kan det konkluderes, at de internationale domstole og voldgiftsdomstole har udviklet en tretrinsmetode, der giver virkning for LOSC art. 83. I kap. 4 blev det beskrevet, hvorledes alle kysstater som udgangspunkt har ret til en 200 sømils kontinentalsokkel, der dog kan udvides efter LOSC art. 76, såfremt det kan bevises, at den fysiske kontinentalmargen er længere end 200 sømil. Der kan således *teoretisk* siges at være to former for kontinentalsokkel: den indre, som enhver stat er berettiget til, samt den ydre, der er betinget af naturvidenskabelige beviser. Denne opdeling har dog udelukkende en forståelsesmæssig hensigt, idet det allerede i *Barbados v. Trinidad and Tobago sagen*¹⁴⁶ blev anført, at: "*that there is in law only a single continental shelf rather than an inner continental shelf and a separate extended or outer continental shelf.*"¹⁴⁷ Forskellen er interessant, da det i den juridiske litteratur bliver diskuteret, hvorvidt det er hensigtsmæssigt, at grænsedragningsmetoden er den samme i begge kontinentalsokkelzoner, idet de trods ligheden også er forskellige. Hvor den indre kontinentalsokkelzone fastsættes ud fra distancekriteriet, fastsættes den ydre ud fra geomorfologiske forhold. Akkurat denne forskel bliver ofte fremhævet som begrundelse for, at det kan anses som uhensigtsmæssigt, at grænsedragningsmetoden for den "indre" og "ydre" kontinentalsokkel er den samme.¹⁴⁸

Nærværende kapitel har til formål at undersøge, hvorvidt tretrinsmetoden anvendes ved overlappende "ydre" kontinentalsokkelkrav — i det følgende kaldt *Extended Continental Shelf-krav* (ECS-krav), grundet begrebets præciserende karakter — og såfremt dette kan besvares bekræftende, hvilke udfordringer der er herved, og hvorledes disse kan få betydning for Nordpolstvist.

7.1 ECS-afgørelser

Grænsedragningen mellem overlappende ECS-krav er en ny problemstilling inden for havretten. Retspraksis på området er derfor sparsomt og behandles kun i tre afgørelser, der alle omhandler stater, der ligger ved siden af hinanden. Bangladesh/Myanmar-sagen fra 2012 er den første sag, hvor en international domstol foretog grænsedragning af to overlappende kontinentalsokkelkrav over 200 sømil i Den Bengalske Bugt, hvorfor den "*broke new legal ground*".¹⁴⁹ Bangladesh v.

¹⁴⁶ *The Barbados V Trinidad and Tobago Case* 208 [13] (2006).

¹⁴⁷ *The Ghana/Côte D'ivoire*, 137 [490] (2017).

¹⁴⁸ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 182. Lando, *Maritime Delimitation as a Judicial Process*, 259.

¹⁴⁹ Oude Elferink, Henriksen, and Busch, *Maritime Boundary Delimitation : The Case Law, Is It Consistent and Predictable?*, 351.

India-sagen fra 2014 omhandler tillige grænsedragning i Den Bengalske Bugt mellem Bangladesh og Indien og er den anden afgørelse vedrørende grænsedragning mellem overlappende ECS-krav. Den nyeste afgørelse er afsagt i 2017 i Ghana/Côte D'ivoire-sagen og omhandler maritim grænsedragning mellem Ghana og Elfenbenskysten.

7.2 Afgrænsningsmetode

I Bangladesh/Myanmar-sagen anførte ITLOS, at *"Article 83 applies equally to the delimitation of the continental shelf both within and beyond 200 nm."*¹⁵⁰ og endvidere at: *"the delimitation method to be employed in the present case for the continental shelf beyond 200 nautical miles should not differ from that within 200 nm."* Domstolen gjorde herved klart, at art. 83 og tretrinsmetoden også var anvendelig ved overlappende kontinentalsokkelkrav ud over 200 sømil. I Bangladesh v. India-sagen blev det mellem parterne aftalt, at afgrænsningen skulle ske i overensstemmelse med LOSC art. 83¹⁵¹ og i Ghana/Côte d'Ivoire-sagen henviste ITLOS til Bangladesh/Myanmar-sagen og anførte ligeledes, at der kun findes en type kontinentalsokkel, og at det derfor: *"is considered inappropriate to make a distinction between the continental shelf within and beyond 200 nm as far as the delimitation methodology is concerned"*.¹⁵²

Det kan således konkluderes, at de judicielle organer i den foreliggende retspraksis alle anvender tretrinsmetoden som den relevante afgrænsningsmetode. Væsentligt er, at alle sager omhandler lande, der ligger ved siden af hinanden, hvorfor de internationale domstole ikke har anvendt metoden i relation til stater, der ligger over for hinanden. I forhold til foreliggende praksis kan det således ikke vurderes, hvorledes de internationale domstole vil drage grænserne mellem Canada og Rusland samt Grønland og Rusland, idet der er tale om stater, der ligger over for hinanden.

Metoden er dog blevet anvendt mellem stater der ligger ved siden af hinanden, hvilket eksempelvis også er tilfældet mellem Grønland og Canada. Næstfølgende afsnit vil på baggrund heraf diskutere centrale dele af tretrinsmetoden i relation til overlappende ECS-krav, med det formål at vurdere, hvilke udfordringer metoden kan medføre, samt hvorledes disse vil påvirke grænsedragningen ved en mulig Nordpolstvist. Nærværende afhandling vil diskutere dragning af den midlertidige ækvidistancelinje i ECS-zonen, herunder havisens påvirkning af valg af basepoints samt inddragelsen af relevante forhold, dog kun hvorledes disse påvirkede ækvidistancelinjen, og ikke hvilke forhold der blev inddraget, idet dette behandles særskilt i kap.

¹⁵⁰ *The Bangladesh/Myanmar Case* 117 [454] (2012).

¹⁵¹ *The Bangladesh V. India Case*, 131 [438].

¹⁵² *The Ghana/Côte D'ivoire*, 145 [526].

8. Disproportionalitetstesten vil ligeledes kort blive diskuteret, denne har dog ikke stor betydning i praksis, hvorfor problemstillinger i relation til denne ikke anses for værende presserende.

7.2.1 Basepoints

Tanaka beskriver, hvorledes basepoints er af *"critical importance when drawing a provisional equidistance line"*.¹⁵³ Basepoints er de punkter, den midlertidige ækvidistancelinje drages ud fra, hvorfor der i praksis, mellem sagens parter, ofte er uenighed om, hvilke punkter der kan anvendes. ICJ specificerede i Black Sea-sagen en *"general guide to select relevant base point"*¹⁵⁴ ved at anføre: *"the Court will identify the appropriate points on the Parties' relevant coast or coasts which mark a significant change in the direction of the coast, in such a way that the geometrical figure formed by the line connecting all these points reflects the general direction of the coastlines."*¹⁵⁵ I relation til Nordpolstvistens synes udvælgelsen af basepoints væsentlig i forhold til tilstedeværelsen af havis i Det Arktiske Ocean. Tilstedeværelsen af is beskrives af Kaye som en *"major difficulty"* ved maritim grænsedragning, hvorfor isen i Arktis blev diskuteret under UNCLOS III.¹⁵⁶

Som beskrevet fastsættes kyststaternes EEZ og kontinentalsokkelzone fra basislinjen. I denne sammenhæng kan tilstedeværelsen af is, som fremført af Kaye, medføre vanskeligheder grundet *"its lack of permanence"*.¹⁵⁷ Kyststrækningens udformning vil grundet isens påvirkning ændres fra år til år, hvilket i særdeleshed vil være tilfældet i relation til Grønlands nordkyst grundet indlandsisen, samt have betydning for de canadiske øer, der helårligt er omkranset af havis. Bilag 7.1 viser den arktiske is' maksimale udbredelse i marts samt isens udbredelsesminimum i september. Illustrationerne synes at give et indblik i, hvorledes isens årlige erosion konstant vil påvirke kysternes udformning. ICJ fastslog i 1982 i forbindelse med The Tunisia/Libya-sagen, at formålet med maritim grænsedragning er at skabe langsigtede løsninger, hvorfor domstolen ikke anså en stats økonomiske rigdom for at have betydning, idet denne vil ændres over tid.¹⁵⁸ Der kan således argumenteres for, at isens konstante ændring af de arktiske staters kyststrækning kan vanskeliggøre udvælgelsen af basispunkter, idet disse skal sikre en langsigtet grænsedragningsløsning. Kaye anfører, at fravælgelsen af brugen af kyststrækninger ved

¹⁵³ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 275.

¹⁵⁴ Ibid., 280.

¹⁵⁵ *The Rumania V. Ukraine Case* 105 [27].

¹⁵⁶ Alex G. Oude Elferink and Donald R. Rothwell, *The Law of the Sea and Polar Maritime Delimitation and Jurisdiction* (Martinus Nijhoff Publishers 2001), 165.

¹⁵⁷ Ibid., 167.

¹⁵⁸ Ibid., 168.

grænsedragning vil medføre "*some bizarre results*", men påpeger, at domstolene kunne overveje at mindske kyststrækningens betydning.¹⁵⁹

7.2.2 Den midlertidige ækvidistancelinje samt relevante forhold

I det følgende vil det blive diskuteret, hvorledes de judicielle organer har fastsat den midlertidige ækvidistancelinje i ECS. Baggrunden herfor er, at der kan argumenteres for at være to forskellige metoder i praksis.

I Bangladesh/Myanmar-sagen påberåbte Bangladesh sig at "*geology and geomorphology of the seabed and subsoil*" skulle indgå som relevant omstændighed, idet ECS-krav er betinget af kontinentalsoklens naturlige forlængelse af landterritoriet. ITLOS afviste, at dette havde relevans for sagen, og anførte, at den justerende afgrænsningslinje, fastsat inden for 200 sømil, skulle "*continues in the same direction beyond the 200 nm limit of Bangladesh until it reaches the area where the rights of third States may be affected.*"¹⁶⁰ Lando anser denne fremgangsmåde som problematisk, idet ITLOS herved ikke fastsatte en ækvidistancelinje for ECS, men blot videreførte den allerede fastsatte ækvidistancelinje for EEZ-zonen og den indre kontinentalsokkel. Det kan således diskuteres, hvorvidt tretrinsprocessen synes anvendt i ECS-zonen, eller hvorvidt tretrinsmetoden, som Lando anfører, kun "*was applied (..) notionally.*"¹⁶¹

I Bangladesh v. India-sagen anvendte voldgiftsretten, efter Landos opfattelse, ikke samme fremgangsmåde som i Bangladesh/Myanmar.¹⁶² Voldgiftsretten fastsatte én ækvivalenslinje for både den indre og ydre kontinentalsokkel, hvorefter denne ækvivalenslinje samlet blev korigeret. Voldgiftsretten anså således de basepoints, der blev anvendt til at fastsætte den midlertidige afgrænsningslinje inden for 200 sømil for "*continue to affect the equidistance line beyond 200 nm and remain appropriate.*"¹⁶³ Modsat ICJ i Bangladesh/Myanmar tilføjede voldgiftsretten dog ekstra basepoints på den indiske kyst for konstruktion af ækvivalenslinje ud over 200 sømil,¹⁶⁴ hvorefter hele den midlertidige ækvidistancelinje blev justeret "*in a single operation*".¹⁶⁵ Interessant for de to afgørelser er, at der er uenighed om, hvorvidt den midlertidige ækvivalenslinje er blevet fastsat efter den samme metode eller efter to forskellige metoder. Som

¹⁵⁹ Ibid.

¹⁶⁰ *The Bangladesh/Myanmar Case* 118 [460]. Bilag 7.2

¹⁶¹ Lando, *Maritime Delimitation as a Judicial Process*, 129.

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ *The Bangladesh V. India Case*, 141 [462]. Bilag 7.3

¹⁶⁴ Ibid., 141 [463].

¹⁶⁵ Lando, *Maritime Delimitation as a Judicial Process*, 130.

beskrevet er Lando af den opfattelse, at de to afgørelser adskiller sig både i forhold til fastsættelsen af ækvivalenslinje samt inddragelsen af relevante forhold grundet inddragelsen af ekstra basepoints for ECS-zonen. Der kan dog argumenteres for, at tilføjelsen af et ekstra basepoint, ikke er ensbetydende med en anden afgrænsningsmetode, hvorfor det kan postuleres, at der er tale om anvendelse af samme metode.¹⁶⁶ Der synes således at være divergerende opfattelser af, hvorvidt fastsættelsen af den midlertidige ækvidistancelinje og inddragelsen af de relevante forhold i de to sager er sket ved anvendelsen af den samme metode eller to forskellige.

I Ghana/Côte d'Ivoire anførte ITLOS "(f)or the reasons set out above, the delimitation line for the territorial sea, the exclusive economic zone and the continental shelf within 200 nm as referred to in paragraph 481 continues in the same direction until it reaches the outer limits of the continental shelf".¹⁶⁷ ITLOS fulgte således samme fremgangsmåde som fremført i Bangladesh/Myanmar-sagen. I forhold til de relevante forholds betydning for ækvivalenslinjen konkluderede ITLOS, at der ikke var nogen relevante omstændigheder, der kunne begrunde en korrektion af den midlertidige ækvidistancelinje.¹⁶⁸

I relation til Nordpolstvisten, er der af Duhnham University blevet udarbejdet et kort over Det Arktiske Oceans havretlige zoner inklusiv ECS samt indtegnet ækvidistancelinjer fastsat efter LOSC art. 15, 74 og 83. Da ækvidistancelinjerne selvsagt ikke kan fastsættes efter domstolsvalgte basepoint, er linjerne fastsat ved brug af *the World Vector Shoreline coastline model*, der undersøger alle punkter på staternes kystlinje og identificerer de punkter, der skal fastsætte ækvidistancelinjen efter LOSC bestemmelser. De internationale domstoles udvælgelse af basepoint blev standarten efter 2009 Black Sea sagen, hvorimod domstolene før afgørelsen anvendte *The World Vector Shoreline coastline model*.¹⁶⁹ Kortet må således anses for at give en indikation for, hvordan de midlertidige ækvidistancelinjer kunne blive draget, i tilfælde af en tvist mellem de tre arktiske stater. Det kan af kortet konkluderes, at Nordpolen som udgangspunkt falder indenfor Rigsfælleskabets ECS, såfremt de internationale domstole fastsætter de midlertidige ækvidistancelinjer på samme måde og der ikke sker en efterfølgende korrektion. Det

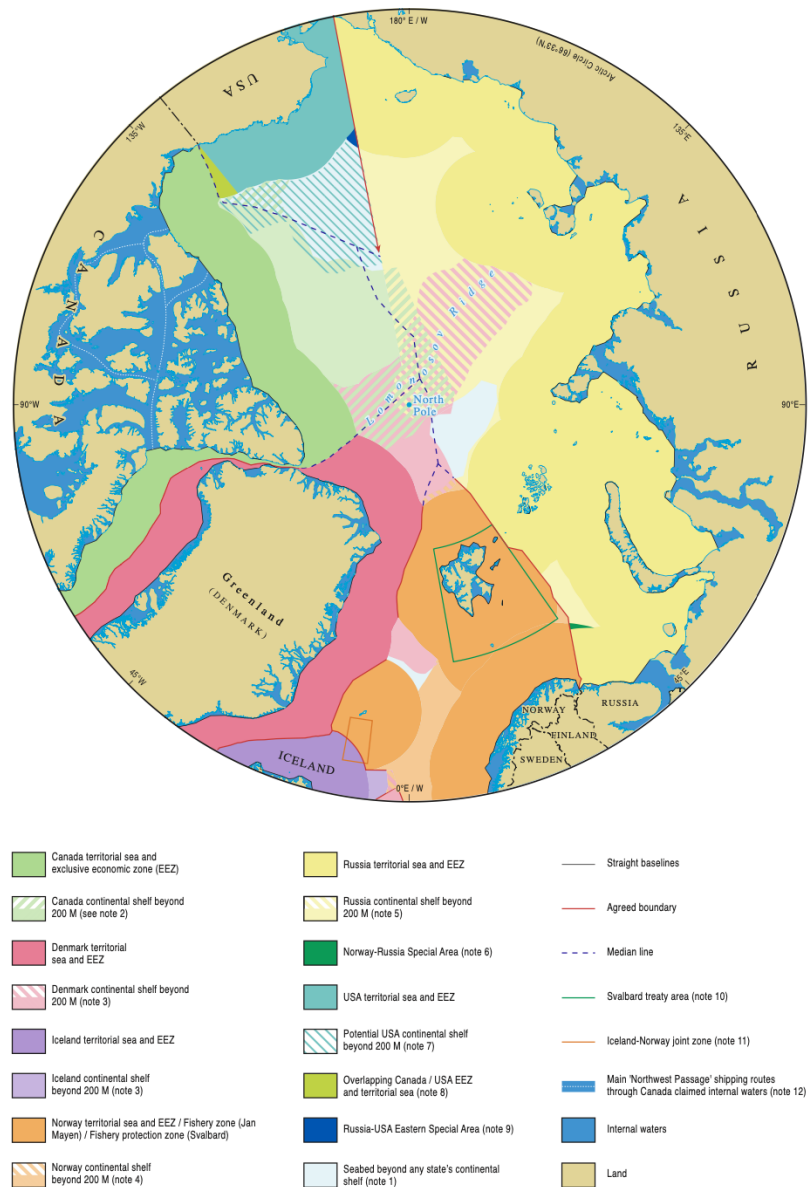
¹⁶⁶ En særlig tak til Yoshifumi Tanaka (Professor i Havret ved Københavns Universitet) for sparring og besvarelse af opklarende spørgsmål.

¹⁶⁷ *The Ghana/Côte D'ivoire*, 145 [527]. Bilag 7.4

¹⁶⁸ *Ibid.*, 136 [480].

¹⁶⁹ En særlig tak til Phil Steinberg (Professor of Political Geography, Durham University) for sparring og besvarelse af opklarende spørgsmål.

er væsentligt at understrege, at der udelukkende er tale om en indikation, hvorfor der ikke drages entydige konklusioner.

Figur 2 Kort udarbejdet af IBRU, Durham University, UK <http://www.durham.ac.uk/ibru/resources/arctic>

7.2.3 Disproportionalitetstesten

Disproportionalitetstesten er tretrinsmetodens sidste trin og den endelige vurdering af, om resultatet er rimeligt i forhold til sagens parter. De internationale domstole skal sammenligne forholdet mellem staternes relevante kyst og relevante areal, som i metodens første fase er blevet fastsat af domstolene. Såfremt der mellem de to forhold foreligger betydelig disproportionalitet, kan dette begrunde en justering af ækvidistancelinje for at udligne forskellen.

Der foreligger endnu ingen sager, hvor internationale domstole har konkluderet, at en afgrænsningslinje fastsat i tretrinsmetodens to første stadier ikke anses for proportional og derfor skulle korrigeres ved anvendelse af disproportionalitetstesten.¹⁷⁰ I relation til ECS-praksis og disproportionalitetstesten anvendte domstolene tre-trins-metoden, hvorfor testen selvsagt også blev inddraget, men ikke fik betydning.

8. Relevante forhold i relation til Nordpolstvisten

De relevante forhold kan beskrives som de internationale domstoles redskab til at sikre den midlertidige ækvidistancelinjes rimelighed og har en tæt sammenhæng med hensynet om fleksibilitet, dvs. domstolenes mulighed for at lave en konkret vurdering. Det er ikke muligt at opliste alle forhold, der kan anses for værende relevante, idet som anført af Evans: *"there is just far too much complexity, related to changing approaches over time as to the specific contexts of each case, to make this a particular helpful approach"*¹⁷¹. Evans fremfører dog, at der af retspraksis kan udledes nogle generelle tendenser og faktorer, der af de internationale domstole er blevet anset som relevante og herved har dokumenteret effekt på grænsedragningen. Samme opfattelse fremgår i den juridiske litteratur af blandt andet Tanaka og Lando, hvoraf sidstnævnte beskriver, hvorledes der er *"a degree of consistency in the judicial assessment of relevant circumstances."*¹⁷²

Faktorerne opdeles som udgangspunkt i to hovedkategorier, der henholdsvis betegnes som geografiske samt ikke-geografiske faktorer, begge opdeles efterfølgende i en række underkategorier. Det falder uden for nærværende afhandling at gennemgå alle relevante forhold, både grundet det omfattende materiale samt det faktum, at ikke alle omstændigheder har relevans for Nordpolstvisten. Følgende afsnit har således til hensigt at undersøge og analysere, hvilke omstændigheder der sandsynligvis vil blive inddraget i tvisten. De geografiske faktorer spiller en central rolle for maritim grænsedragning¹⁷³ og beskrives af Evans som den vigtigste kategori,¹⁷⁴ hvorfor disse ligeledes vil have en væsentlig rolle i nærværende afhandling. De ikke-

¹⁷⁰ Lando, *Maritime Delimitation as a Judicial Process*, 247.

¹⁷¹ Oude Elferink, Henriksen, and Busch, *Maritime Boundary Delimitation : The Case Law, Is It Consistent and Predictable?*, 148.

¹⁷² Lando, *Maritime Delimitation as a Judicial Process*.

¹⁷³ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 204.

¹⁷⁴ Oude Elferink, Henriksen, and Busch, *Maritime Boundary Delimitation : The Case Law, Is It Consistent and Predictable?*, 249.

geografiske forhold anses derimod for sekundære, hvorfor deres rolle vil være mindre fremtrædende.

8.1 Geografiske faktorer

8.1.1 Ækvidistancelinjens afskærende effekt

Kystens konkave udformning (indadbuende¹⁷⁵) blev allerede i North Sea Continental Shelf-sagerne anset for værende et relevant forhold, der kan begrunde en korrektion af den midlertidige ækvidistancelinje, såfremt en af tvistens parter afskæres fra at udøve dens rettigheder over en del af kontinentalsoklen. Forholdet er medtaget i nærværende afhandling, da en fællesnævner for alle tre ECS-sager er, at de internationale domstole diskuterede inddragelsen af kyststrækningens konkave udformning grundet dens mulige afskærende effekt. I Bangladesh/Myanmar-sagen anførte ITLOS, som beskrevet ovenfor, at metoden for grænsedragningen ved de overlappende krav er den samme både inden og uden for 200 sømil. I relation til kystens udformning anførte ITLOS, at: *"concavity per se is not necessarily a relevant circumstance"* men at *'when an equidistance line drawn between two States produces a cut-off effect on the maritime entitlement of one of those States, ... then an adjustment of that line may be necessary in order to reach an equitable result.'*¹⁷⁶ Da Bangladesh' kyststrækning er *"mainly concave"*¹⁷⁷, anså ITLOS den midlertidige ækvidistancelinje for at være urimelig, idet linjen resulterede i en afskærende effekt for Bangladesh. ITLOS anså herved kyststrækningens konkave udformning for værende en relevant omstændighed, der begrundede en justering af den midlertidige afgrænsningslinje.¹⁷⁸ I relation til, hvorvidt forholdet tillige har betydning for afgrænsning af ECS-zonen, anførte domstolen, at ved at konkludere, at kystens udformning har betydning for EEZ samt den indre kontinentalsokkel, ansås forholdet for at have *"a continuing effect beyond 200 nm."*¹⁷⁹ ITLOS anså således Bangladeshs' kyststrækning for værende et forhold, der har betydning for overlappende ECS-krav.

I Bangladesh/India-sagen anførte Bangladesh ligeledes, at den midlertidige ækvidistancelinje skulle korrigeres med henblik på at undgå et urimeligt resultat. Landet anførte i relation til ECS at: *"produced by an equidistance line in the case of a concave coast become more unreasonable as the line moves further from the coast."*¹⁸⁰ Voldgiftsretten var enig i, at Bangladesh' konkave

¹⁷⁵ Bilag 8.1

¹⁷⁶ *The Bangladesh/Myanmar Case* 81 [292].

¹⁷⁷ *Ibid.*, 81 [291].

¹⁷⁸ *Ibid.*, 82 [297].

¹⁷⁹ *Ibid.*, 118 [461].

¹⁸⁰ *The Bangladesh V. India Case*, 143 [467].

kyststrækning ville medføre et urimeligt resultat inden for 200 sømil, hvilket tillige ville påvirke grænsedragningen urimeligt uden for 200 sømil.¹⁸¹ Voldgiftsretten konkluderede således, at den konkave kyststrækning kan have betydning for grænsedragningen ved overlappende ECS-krav. I sagen blev det dog af retten fremført, at ikke alle kyststrækningers konkave udformning vil få betydning. Den afskærende effekt skal for det første: *"prevent the State from extending its maritime boundary as far as international law permits"* og for det andet *"prevent an equitable solution from being reached"*.¹⁸² Retten specificerede ikke det nærmere indhold af betingelserne, hvorfor det må formodes, at der skal laves en konkret vurdering i den enkelte sag.

I den nyeste ECS-sag, Ghana/Côte d'Ivoire, anførte Elfenbenskysten, at landets konkave kyst ville medføre en afskærende effekt, hvilket skulle begrunde en korrektion af den midlertidige ækvidistancelinje.¹⁸³ ITLOS fastslog for det første, at *"the configuration of coasts, in particular concavity, has been invoked frequently as a relevant circumstance"* men at *"the common view in international jurisprudence that concavity as such does not necessarily constitute a relevant circumstance requiring adjustment of a provisional equidistance line."*¹⁸⁴ Domstolen henviste herefter til Bay of Bengal-sagerne og anførte:

*"In the view of the Special Chamber, one of the decisive questions on which the Parties differ is what is to be considered a cut-off effect requiring the adjustment of a provisional equidistance line. The Special Chamber considers that the existence of a cut-off effect should be established on an objective basis and that the decision as to the existence of a cut-off effect must take into account the relevant area in which competing claims have been made."*¹⁸⁵

Retten definerede ikke nærmere begrebet *"objective basis"*, men konkluderede, at Elfenbenskystens konkave kyststrækning ikke var tilstrækkelig *signifikant*¹⁸⁶ til at begrunde en korrektion af den midlertidige ækvidistancelinje. Kystlinjens konkave udformning fik således ikke betydning i den konkrete sag, ej heller for ECS-zone.

¹⁸¹ Ibid., 144 [471].

¹⁸² *The Ghana/Côte D'ivoire*, 120 [422].

¹⁸³ Ibid., 117 [411].

¹⁸⁴ Ibid., 119 [421].

¹⁸⁵ Ibid., 120 [209].

¹⁸⁶ Ibid., 121 [425].

Det kan således konkluderes, at kyststrækningens konkave udformning kan få betydning for grænsedragningens ECS-zone, såfremt den midlertidige afgrænsningslinje medfører en afskærende effekt for kyststaten, der på et objektivt grundlag anses for tilstrækkelig ”signifikant”. Tanaka anfører dog, at det i praksis ofte er vanskeligt at definere, hvorvidt en kyststrækning er konkav, idet: *”interpretation of the configuration of the coast may vary according to the scale of the map or micro – or macrogeography, i.e. the question of whether the coasts of third neighboring States will be taken into account in appreciating the configuration of the coasts concerned.”*¹⁸⁷ På baggrund af ovenstående er det således svært at angive klare retningslinjer for, hvornår en kyststats konkave kyststrækning får betydning. Der er ikke nogen tvivl om, at forholdet bliver inddraget ved grænsedragning, også ved overlappende krav over 200 sømil. Det er derimod uklart, hvornår en kyststrækningens konkave udformning anses for tilstrækkelig signifikant til at begrunde en korrektion af den midlertidige ækvidistancelinje, idet der er tale om en standard, der endnu ikke er tilstrækkelig defineret i praksis.¹⁸⁸

I relation til Nordpolstvist kan forholdet ikke afvises at have relevans grundet den omfattende domspraksis. Der synes alligevel at være forskelle mellem foreliggende ECS-sager og den mulige Nordpolstvist, idet der er betydelig forskel i havområders geografiske dimensioner. Den Bengalske Bugt er 2,172,000 km², dvs. medregnet alle kyststaternes maritime zoner, modsat er Det Arktiske Ocean 14.060.000 km² inklusive alle de arktiske kyststaters maritime zoner. Det skønnes, at den del af Det Arktiske Ocean, der endnu ligger uden for kyststaternes jurisdiktion, er 2,8 mio. km²¹⁸⁹, dvs. større end hele Den Bengalske Bugt. Grundet den betydelige forskel i havområders størrelsesforhold vil domstolens vurdering af, hvorvidt en kyststrækning er konkav eller ej, sandsynligvis være vanskeligere, omend anderledes, end i ovennævnte praksis. Eksempelvis vil Ruslands kyststrækning i sin helhed anses for værende konkav, hvilket vil medføre en tilpasning af den midlertidige ækvidistancelinje i Ruslands favør. Landet ville således få en betydelig del af Det Arktiske Ocean, sandsynligvis inklusive Nordpolen. Der kan ligeledes argumenteres for, at Canadas kystlinje er konkav ved grænsen til Alaska. Hvorvidt kyststrækningernes udformning får betydning, afhænger af, om de internationale domstole vurderer, at den afskærende effekt medført af disse er tilstrækkelig signifikant.

¹⁸⁷ Tanaka, *The International Law of the Sea*, 251.

¹⁸⁸ *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 211.

¹⁸⁹ Morris K. Hossain K., *Protecting Arctic Ocean Marine Biodiversity in the Area Beyond National Jurisdiction* (Springer Open 2017), 107.

8.1.2 Geologiske og geomorfologiske faktorer

Geologi omhandler havbundens sammensætning, mens geomorfologiske faktorer omhandler havbundens fysiske udformning. Siden Libya/Malta-sagen har de internationale domstole anført, at faktorerne er irrelevante for den maritime grænsedragning, hvilket blandt andet hænger sammen med, at kyststaternes EEZ og indre kontinentalsokkelzone som udgangspunkt fastsættes til 200 sømil, uafhængig af kontinentalsoklens fysiske udformning. Faktorerne synes alligevel relevante i forhold til ECS'en, da dennes ydre grænse fastsættes efter LOSC art. 76-kriterierne, hvor geologiske og geomorfologiske faktorer inddrages.

Som anført af Jensen har vedtagelsen af art. 76 medført, at: *"(t)he inclusion of geological or geomorphological features in the mix of what case law refers to as "relevant factors" has again become relevant ... the implementation of Article 76 (...) brings something completely new in that regard."*¹⁹⁰ Der argumenteres således flere gange i den juridiske litteratur for, at grænsedragningen ved overlappende ydre kontinentalsokkelkrav skal inddrage faktorer som placeringen af foot of slope, der er udgangspunktet efter art. 76 ved fastsættelsen af kontinentalmarginens yderkant samt havbundens sedimenttykkelse.¹⁹¹

I relation til tvisten omkring Nordpolen vil forholdet, såfremt domstolene ændrer praksis og inddrager omstændighederne, få stor betydning. Dette skyldes, at Grønlands geologiske kontinentalsokkel beskrives som "ganske smal"¹⁹², modsat den sibirske kontinentalsokkel, som beskrives som "meget bred"¹⁹³, hvorfor Rusland vil blive tildelt en større del af den arktiske havbund modsat Grønland og Canada. Det skal dog afslutningsvist understreges, at forholdet endnu ikke har haft betydning i praksis. I Bangladesh/Myanmar-sagen blev geomorfologiske forhold gjort gældende som relevant forhold, hvilket dog blev afvist af ITLOS, hvilket taler for, at forholdet ikke vil få betydning for en mulig Nordpolstvist.

8.1.3 Forskel på kyststaternes kystlængde

Et forhold, der synes oplagt at inddrage i Nordpolstvisten, er staternes betydelige forskel i relation til kystlængde. Rusland har en anseelige kystlængde mod Det Arktiske Ocean, mens Canadas kystlængde er kortere, men består af en række øer. Grønlands kystlinje mod Det Arktiske Ocean er derimod relativt kort, men modsat de andre arktiske kyststater er Grønland en ø og har en

¹⁹⁰ Øystein Jensen, "Maritime Boundary Delimitation Beyond 200 Nautical Miles: The International Judiciary and the Commission on the Limits of the Continental Shelf," 84, no. 4 (2015): 600.

¹⁹¹ Ibid. se kapitel 4 for uddybning

¹⁹² Lausen and Halkjær, "Polarhavets Geologi - Et Uudforsket Område," 25.

¹⁹³ Ibid.

betydelig kystlængde i kraft heraf. Forskellen i staternes kystlængde havde en fremtrædende rolle i Jan Mayen-sagen, hvor ICJ anførte, at: *"the relationship between the length of the relevant coasts and the maritime areas generated by them by application of the equidistance method, is so disproportionate that it has been found necessary to take this circumstance into account in order to ensure an equitable solution."*¹⁹⁴ Domstolen konkluderede herved, at forskel i kyststaternes kystlængde kan udgøre et relevant forhold efter både CCS art. 6 og sædvaneret.

I Black Sea-sagen anførte ICJ: *"Where disparities in the lengths of coasts are particularly marked, the Court may choose to treat that fact of geography as a relevant circumstance that would require some adjustments to the provisional equidistance line to be made."*¹⁹⁵ Domstolen konkluderede herved, at en særdeles fremtrædende forskel i kyststaternes kystlængde kan begrunde en korrektion af den midlertidige ækvidistancelinje. I den konkrete sag anså ICJ dog ikke forskellen til at være tilstrækkelig fremtrædende, hvorfor den midlertidige ækvidistancelinje mellem Rumænien og Ukraine ikke blev justeret grundet dette forhold.

Af ovenstående praksis kan udledes, at de internationale domstole anser forskellen på kyststaternes kystlængde for værende et relevant forhold, der kan begrunde en korrektion af den midlertidige afgrænsningslinje. Forskellen skal dog være, som beskrevet i Black Sea-sagen, særdeles fremtrædende eller, som beskrevet i Nicaragua v. Colombia-sagen, betydelig¹⁹⁶.

I Nicaragua v. Colombia-sagen anså domstolen en forskel på 8.2:1 for at være *"undoubtedly a substantial disparity ... that ... requires an adjustment or shifting of the provisional line."*¹⁹⁷ Der findes ikke eksempler i praksis vedrørende overlappende ECS-krav, hvor internationale domstole anser forskellen på staternes kystlængde for relevant. På trods heraf henviser Lando til konkave kysters fremtrædende rolle i Bay of Bengal-sagerne og postulerer, at *"(I)n the same perspective, international tribunals might consider coastal length disparity to be a relevant circumstance in future disputes on delimitation beyond 200 nm."*¹⁹⁸

Dette er dog teoretiske overvejelser, der endnu ikke er understøttet af retspraksis. I relation til Nordpolstvisten synes forskellen i staternes kystlængde at være relativt fremtrædende. Canada har grundet landets mange øer en kystlængde på 202.080 km, Ruslands kystlængde er omkring 37.653 km, hvoraf over 24.000 km kyststrækning i Arktis, mens Grønlands samlede kystlængde er 44,087 km. Såfremt der udelukkende tages udgangspunkt i kystlængdernes faktuelle længde,

¹⁹⁴ *The Jan Mayen Case* 67 [65].

¹⁹⁵ *The Rumania V. Ukraine Case* 116 [64].

¹⁹⁶ *The Nicaragua V. Colombia Case* 702 [210] (2012).

¹⁹⁷ *Ibid.*, 702 [211].

¹⁹⁸ Lando, *Maritime Delimitation as a Judicial Process*, 177.

er der en betydelig forskel, hvorfor dette ikke synes hensigtsmæssigt, idet eksempelvis Canadas kystlængde faktisk er betydeligt længere end Ruslands grundet øerne i Nunavut. Såfremt øerne ikke blev medregnet, vil Canadas kystlængde være væsentlig kortere, hvilket vil tale til Ruslands og Rigsfællesskabets fordel. De internationale domstole vil således skulle tage stilling til, hvorvidt øer, bugter mv. anses for at være kyststatens relevante kyst i forhold til grænsedragningen.

Det vurderes på baggrund af ovenstående, at det er uklart, hvorvidt forskel i staternes kystlængde vil få betydning for tvisten omkring Nordpolen. Meget taler herfor, idet de internationale domstole har anført, at forskellen i staternes kystlængde anses for et relevant forhold, såfremt forskellen er særdeles fremtrædende, samtidig med at der i den juridiske litteratur argumenteres for, at forholdet med fordel kan inddrages ved grænsedragning af overlappende ECS-krav. Idet retspraksis på området er relativt sparsomt, er det ikke muligt at fastsætte et konkret størrelsesforhold mellem kyststaterne, hvorfor det ikke er muligt at give et klart svar i relation til Nordpolstvisten.

8.1.4 Tilstedeværelsen af øer

Siden Anglo-French-sagen har tilstedeværelsen af øer været en afgørende faktor ved grænsedragningen ved overlappende kontinentalsokkelkrav, hvorfor denne formodentligt ligeledes vil få betydning i relation til Nordpolstvisten. Praksis kan dog beskrives som så forskelligartet, at det er svært at specificere en generel regel angående øers effekt ved grænsedragning. Central er dog Bangladesh/Myanmar-sagen¹⁹⁹, hvor det blev diskuteret, hvorvidt den bangladeshiske ø St. Martin's Island kan udgøre et relevant forhold, der kan begrunde en korrektion af den midlertidige ækvidistancelinje.

I sagen anførte ITLOS for det første, at øen skulle have fuld effekt som territorium ved grænsedragningen af territorialfarvandet, hvorfor øen blev tildelt en 12 sømils territorialfarvandszone. Herefter konkluderede domstolen, at øen kunne tages i betragtning som et relevant forhold ved grænsedragningen af de to yderste maritime zoner, men grundet øens placering ville det forhold at give øen effekt ved grænsedragningen af EEZ og kontinentalsokkelzonen, medføre: *"a line blocking the seaward projection from Myanmar's coast in a manner that would cause an unwarranted distortion of the delimitation line. The distorting effect of an island on an equidistance line may increase substantially as the line moves beyond 12 nm from the coast."*²⁰⁰ ITLOS konkluderede således, at St. Martin's Island ikke var et relevant

¹⁹⁹ En særlig tak til Yoshifumi Tanaka (Professor i Havret ved Københavns Universitet) for sparring og besvarelse af opklarende spørgsmål.

²⁰⁰ *The Bangladesh/Myanmar Case* 86 [318].

forhold i den konkrete sag, hvorfor øen ikke blev givet nogen effekt ved grænsedragningen af EEZ og kontinentalsokkelzonen.²⁰¹

Sammenfattende kan det således konkluderes, at ITLOS ikke afklarede, om øer kan påvirke grænsedragningen ved overlappende EEZ-krav og kontinentalsokkelkrav, men ej heller afviste dette. ITLOS anførte i samme afgørelse, at: *"that neither case law nor State practice indicates that there is a general rule concerning the effect to be given to islands in maritime delimitation. It depends on the particular circumstances of each case."*²⁰²

Praksis på området kan således beskrives som uklar, og at øers effekt beror på en konkret vurdering i den enkelte sag. I relation til Det Arktiske Ocean og de overlappende krav omkring Nordpolen vil de russiske øer Bolshevik Island, October Revolution Island samt Komsomolets Island kunne få betydning for grænsedragningen. Alle øerne ligger inden for Ruslands territorialfarvand. Ruslands maritime zoner er mod USA afgrænset med 1990 Bering Sea Treaty, der er en "all-purpose maritime boundary"²⁰³, og mod Norge med 2010 Barents Sea Boundary Treaty, der ligeledes er en "all-purpose boundary"²⁰⁴.

I ovenfor nævnte praksis får St. Martin's Island kun betydning for grænsedragningen i territorialfarvand-zonen mellem to stater, der ligger ved siden af hinanden. Idet disse grænser er fastlagt, vil øerne skulle have betydning for grænsedragningen mellem Rusland og de over for liggende kyststater Canada og Rigsfællesskabet/Grønland. Da det i praksis er uafklaret, om tretrinsproceduren finder anvendelse ved kyststater, der ligger over for hinanden, sammenholdt med det faktum, at praksis vedrørende øers effekt beskrives som forskelligartet, synes det umuligt at konkludere, hvorvidt øerne får effekt for grænsedragningen.

I relation til Canadas kystlinje består denne af en række øer. Grænsen mellem Canada og Grønland samt mellem Canada og USA er ikke fastsat ved traktat²⁰⁵, hvorfor grænsedragning skal ske ved alle de maritime zoner. De canadiske øer synes dog ikke at have en forstyrrende effekt for ækvidistancelinjen på samme måde som i Bangladesh/Myanmar-sagen, hvorfor øerne formodentlig ikke vil få nogen betydning.

²⁰¹ Ibid., 86 [319].

²⁰² Ibid., 46 [147].

²⁰³ Byers, *International Law and the Arctic*, 33.

²⁰⁴ Ibid., 42.

²⁰⁵ Nordquist, Moore, and Long, *Challenges of the Changing Arctic*, 33.

8.1.5 Tilstedeværelsen af is

Jan Mayen-sagen er det eneste eksempel på praksis, der diskuterer problemstillingen omkring havis og dets indflydelse på kyststaternes mulighed for at udvinde naturressourcer. Danmark gjorde i sagen gældende, at den midlertidige ækvidistancelinje ikke kunne fastholdes, idet den medførte et urimeligt resultat. Begrundelsen herfor var, at havet mellem Grønlands kyst og den midlertidige ækvidistancelinje store dele af året var dækket af is, hvilket betød, at Danmark kun havde adgang til 10 % af havet, hvor fiskeri var muligt.²⁰⁶ ICJ afviste dog, at tilstedeværelsen af is havde nogen betydning, idet de fisk, Danmark ønskede adgang til, ikke var fangbare i den periode, hvor isen hindrede adgang til området.²⁰⁷ ICJ afviste således ikke, at havisen kunne få betydning som relevant forhold, men afviste blot forholdet i den konkrete sag, hvorfor tilstedeværelsen af is formodentlig vil få betydning ved grænsedragningen. Jan Mayen-sagen omhandler ikke overlappende ECS-krav, hvorfor det ikke af afgørelsen kan udledes, om forholdet ligeledes har betydning for disse.

8.2 Ikke-geografiske faktorer

8.2.1 Økonomiske faktorer

De økonomiske faktorer, der kan påvirke grænsedragningen, er økonomiske faktorer i klassisk forstand, dvs. tilstedeværelsen af naturressourcer (f.eks. olie og gas) samt socioøkonomiske faktorer, dvs. eksempelvis en stats økonomiske afhængighed af naturressourcerne. I praksis behandles de økonomiske faktorer samlet, idet de er indbyrdes forbundet, hvilket tillige vil være udgangspunktet i nærværende afsnit.

Det er utvivlsomt, at økonomiske faktorer bliver fremført som argumenter i grænsedragningstvisten, spørgsmålet er nærmere, hvor stor vægt de internationale domstole tillægger dem. Allerede i North Sea Continental Shelf-sagerne, hvor ICJ pålagde parterne at forhandle en grænsedragningssaftale, anførte ICJ, at: *"so far as known or readily ascertainable, the physical and geological structure, and natural resources, of the continental shelf area involved"*²⁰⁸ udgjorde faktorer, der skulle inddrages i forhandlingerne. Dette kunne tolkes som udtryk for, at ICJ anså naturressourcer for værende et relevant forhold. Til trods for dette tillægges de økonomiske faktorer som et relevant forhold i dag ikke stor vægt. ICJ henviste både i Black Sea-sagen samt Bangladesh v. India til Barbados and Trinidad and Tobago-afgørelsen, hvor voldgiftsretten anførte, at: *"[r]esource-related criteria have been treated more cautiously by the*

²⁰⁶ *The Jan Mayen Case* 71 [77].

²⁰⁷ *Ibid.*, 78.

²⁰⁸ *North Sea Continental Shelf Cases*, 54 [101].

decisions of international courts and tribunals, which have not generally applied this factor as a relevant circumstance."²⁰⁹ Evans anfører, at afgørelserne er udtryk for en klar vilje til at erkende faktorernes potentiale som relevant forhold, men at der er: *"a clear reluctance to take it into account unless there is compelling evidence that it is necessary to do so"*²¹⁰ hvilket ikke var tilfældet i nogen af de ovenstående sager. Dette understøttes ligeledes af det faktum, at tilstedeværelsen af naturressourcer ikke er blevet tillagt vægt som en relevant omstændighed ved grænsedragningen i Jan Mayen-sagen. Tanaka beskriver deres indflydelse *"modest"*²¹¹, mens Evans konkluderer, at: *"(..)access to resources will rarely be taken account of as a relevant circumstances (..)"*²¹². Begge anfører dog, at de økonomiske omstændigheder ikke er grænsedragningen uvedkommende, hvilket blandt andet kom til udtryk i Gulf of Maine-sagen. Domstolen anførte som udgangspunkt at: *"In the Chamber's view, evident that the respective scale of activities connected (..)petroleum exploration and exploitation (...) cannot be taken into account as a relevant circumstance (...)"* men tilføjede, at en grænsedragningsafgørelse ikke måtte medføre: *"catastrophic repercussions for the livelihood and economic well-being of the population of the countries concerned."*²¹³

Afgørelsen betød, at de økonomiske faktorer, og i særdeleshed de socioøkonomiske faktorer, ikke blev inddraget som relevante omstændigheder i tretrinsprocessens anden fase, men i processens tredje fase, hvor grænsedragningens rimelighed vurderes.

I relation til Nordpolstvisten vil de økonomiske omstændigheder formodentlig ikke have den store betydning. Som anført taler meget for, at olie og gas i Arktis allerede ligger inden for kyststaternes EEZ. Såfremt der dog findes store naturressourcer inden for de overlappende krav, kunne Rigsfællesskabet argumentere for, at Grønland ved en større tildeling af den ydre kontinentalsokkele kunne opnå selvstændighed. Samme argument kunne det selvstyrede område Nunavut i Canada gøre gældende.

²⁰⁹ *The Rumania V. Ukraine Case* 68 [198].

²¹⁰ Oude Elferink, Henriksen, and Busch, *Maritime Boundary Delimitation : The Case Law, Is It Consistent and Predictable?*, 253.

²¹¹ Tanaka, *The International Law of the Sea*, 263.

²¹² Oude Elferink, Henriksen, and Busch, *Maritime Boundary Delimitation : The Case Law, Is It Consistent and Predictable?*, 256.

²¹³ *The Gulf of Maine Case*, 342 [237] (1984).

8.2.2 Sikkerhedsinteresse

Hensynet bag Truman-Proklamationen, der var grundstenen for hele kontinentalsokkelregimet, var, at *"self-protection compels the coastal nation to keep close watch over activities off its shore which are of the nature necessary for the utilization of these resources"*. Som Evans anfører, er *"the legitimacy of the security interests which coastal states have in the ways in which waters off their coasts are used is well attested"*. Ligeledes er sikkerhedsmæssige interesser blevet anset for værende en relevant omstændighed i både ældre og nyere retspraksis. Allerede i Anglo-French-afgørelsen anførte voldgiftsretten, at forsvars- og sikkerhedsinteresser kunne inddrages ved grænsedragningen.²¹⁴ I Libya/Malta-sagen anførte ICJ, at sikkerhedsinteresser ikke var *"unrelated to the concept of the continental shelf"*²¹⁵, men konkluderede, at den maritime grænse ikke ville være *"so near to the coast of either Party as to make questions of security a particular consideration(..)"*.²¹⁶ De sikkerhedsmæssige faktorer blev således anerkendt som relevante, men fik ikke betydning for den endelige kontinentalsokkelgrænse pga. afstanden til kysten. En lignende konklusion fremførte voldgiftsretten i Nicaragua v. Columbia-sagen, hvor tretrinsprocessen blev anvendt. Retten anførte, at *"the Court has recognized that legitimate security concerns might be a relevant consideration if a maritime delimitation was effected particularly near to the coast of a State and the Court will bear this consideration in mind in determining what adjustment to make to the provisional median line or in what way that line should be shifted."*²¹⁷ På samme måde som i Libya/Malta-sagen inddrog ICJ ikke faktorerne ved den endelige grænsedragning, da den ikke anså en justering af midterlinjen for nødvendig på baggrund af sikkerhedsfaktorer.

Tanaka anfører, at der er usikkerhed omkring, hvor tæt en grænse må være på kysten for at få betydning.²¹⁸ Praksis, der inddrager de sikkerhedsmæssige interesser, er overordnet kendetegnet ved at omhandle territorialfarvandet eller en sammenfaldende grænse for EEZ og kontinentalsokkel ud til 200 sømil, hvorfor grænsedragningen således er sket maksimalt 200 sømil fra basislinjen. Ingen af sagerne omhandler overlappende ECS-krav, som en mulig Nordpolstvist vil omhandle. Evans anfører dog, at selvom kontinentalsoklen er en ressourcezone og ikke en sikkerhedszone, vil de sikkerhedsmæssige faktorer formodentlig også være relevante ved grænsedragningen. Efter hans opfattelse vil faktorerne dog inddrages i tretrinstestens

²¹⁴ *The Anglo-French Continental Shelf Case* s. 90 [188].

²¹⁵ *The Tunisia/Libya Case*, (1982).

²¹⁶ Ibid. -II-

²¹⁷ *The Nicaragua V. Colombia Case*, s. 86 [222] (2012).

²¹⁸ Tanaka, *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*, 419.

rimelighedsvurdering *"rather than as a discrete factor in its own right."*²¹⁹ Meget taler således for, at sikkerhedsinteresser vil blive inddraget ved grænsedragningen ved det overlappende krav omkring Nordpolen, spørgsmålet er formodentlig nærmere, hvor stor en betydning de vil blive tillagt. Rahbek-Clemmensen anfører, at USA lægger op til sikkerhedspolitisk konkurrence med Kina og Rusland i Arktis, hvilket udfordrer Rigsfællesskabet.²²⁰ USA's tilbud om at købe Grønland og USA-bidrag til Grønland på 83 millioner til projekter i landet er udtryk for USA's interesse for arktisk sikkerhedspolitik og vidner om, at Arktis bevæger sig mod at være et sikkerhedspolitisk højspændingsområde.

9. Konklusion

Nordpolstvisten kan betegnes som en ligning med mange ubekendte. Nærværende afhandling har fokuseret på de mest presserende dele af denne ligning, men grundet problemstillingens komplekse, aktuelle og ikke mindst uklare karakter, er det svært at give et entydigt svar på, hvilken stat, der formodentligt har ret til havbunden under Nordpolen.

For det første er Canadas, Rigsfællesskabets og Ruslands submissioner endnu ikke færdigbehandlet ved CLCS, hvorfor det er uafklaret, om der overhovedet foreligger en tvist, eller hvorvidt alle tre stater er parter i denne tvist. Dette har en sammenhæng med LOSC art. 76 og i særdeleshed reglerne om undersøiske havbundshævninger, hvor kyststaterne skal bevise, at Lomonosovryggen er en naturlig forlængelse af deres kontinentalmargen. I relation til Canada blev landets første submission standset af premierministeren, idet Nordpolen ikke var en del af kravet. Dette kunne tale for, at landets videnskabelige data ikke er så veldokumenteret som Ruslands og Rigsfællesskabets.

For det andet medfører reglerne om bilæggelse af tvister i LOSC, at parterne er forpligtet til at forhandle i god tro. De arktiske kyststater har en stærk tradition for at overholde denne forpligtelse, hvorfor Jan Mayen sagen er den eneste grænsedragningstvist, der har været indbragt for ICJ, hvoraf de implicerede parter var arktiske kyststater. Dette medfører en stærk formodning for, at en mulig Nordpolstvist vil blive løst på samme vis. Nordpolstvisten adskiller sig dog ved at være politisk betonet, hvilket kunne besværliggøre grænseftaleforhandlingerne, og resultere i at grænsedragningen skal behandles ved de internationale domstole.

²¹⁹ Oude Elferink, Henriksen, and Busch, *Maritime Boundary Delimitation : The Case Law, Is It Consistent and Predictable?*

²²⁰ Jon Rahbek-Clemmensen, "Forsvarslektor: Vellykket Arktisk Strategi Kræver Militære Investeringer I Grønland," 2020.

Afgrænsningen af overlappende kontinentalsokkelkrav skal i dette tilfælde løses efter LOSC art. 83, der allerede ved dens vedtagelse, var resultatet af politisk uenighed. Bestemmelsen fastsætter ikke en grænsedragningsmetode, men overlader det til domstolene at fastlægge en grænse i overensstemmelse med folkeretten med det overordnede mål, at grænsen skal være rimelig. Siden Black Sea afgørelsen i 2009 har de internationale domstole anvendt en tretrinsmetode, der kan beskrives som værende en videreudvikling og forening af rimelighedsprincippet fra North Sea Continental shelf sagerne og ligeafstandsprincippet fra CCS art. 6. Metoden er blevet anvendt i samtlige grænsedragningstvister siden 2009, dog med én undtagelse, også i de sager, hvor der skal ske grænsedragning mellem ECS-krav. I relation til Nordpolstvisten, er der dog den tredje usikkerhed, at metoden kun er blevet anvendt i tvister mellem stater, der ligger ved siden af hinanden og ikke mellem stater, der ligger overfor hinanden, som er tilfældet mellem Canada og Rusland samt Rusland og Grønland. Metodens anvendelse er således ikke "self-evident". For det fjerde er den midlertidige ækvidistancelinje efter Landos optik ikke fastsat på samme vis, idet voldgiftsretten i Bangladesh v. India tilføjede ekstra basepoints. Denne opfattelse er dog omdiskuteret.

Såfremt tretrinsmetoden anvendes, vil den midlertidige ækvidistancelinje formodentlig drages, så Nordpolen vil tilfalde Rigsfælleskabet, medmindre der sker en efterfølgende korrektion af denne ved inddragelse af relevante forhold eller ved inddragelse af disproportionalitetstesten. I relation til de relevante forhold synes mange af disse at tale til Ruslands fordel. Med udgangspunkt i tidligere praksis kan bl.a. landets lange kyststrækning og dennes konkave udformning medføre en korrektion af den midlertidige ækvidistancelinje til at omfatte Nordpolen. Det er dog ikke muligt at sige noget konkret om de relevante forhold, idet deres inddragelse er begrundet med, at sagen skal være rimelig, hvorfor der ved hver afgørelse skal laves en individuel vurdering. På baggrund af retspraksis vil disproportionalitetstesten formodentlig ikke få stor betydning. Der kan dog argumenteres for, at landenes betydelige forskel i kystlinjen kan føre til en ændring i praksis, hvilket tillige vil tale i Ruslands favør og ikke Rigsfælleskabets. En mulig Nordpolstvist adskiller sig desuden fra foregående praksis grundet det arktiske klima, hvorfor udvælgelsen af basepoints vanskeliggøres, ligesom tilstedeværelsen af havisen er forhold, der bør medtages i domstolenes overvejelser.

Det kan således konkluderes, at grænsedragningsmetoden efter art. 83 ved overlappende kontinentalsokkelkrav er et nyt og omdiskuteret emne, hvorfor et konkret svar på, hvordan Nordpolstvisten kan løses, er svær at give. Skal der alligevel gives et forsigtigt bud, på baggrund af tretrinsmetodens anvendelse, taler meget for, at Rigsfælleskabet som udgangspunkt vil få

retten til Nordpolen, men at der foreligger tilstrækkelig mange relevante forhold, der kan begrunde en korrektion af grænsen, så Nordpolen tilfalder Rusland.

10. Bilagsoversigt

Bilag kapitel 1:

- Bilag 1.1 Forkortelser og oversættelse af begreber

Bilag kapitel 2:

- Ingen bilag

Bilag kapitel 3:

- Bilag 3.1 Illustration af havrettens zonesystem

Bilag kapitel 4:

- Bilag 4.1 Blokdiagram, der viser de geomorfologiske elementer fra kontinentalsoklen til dybdehavs bunden og sammenhængen med det juridiske kontinentalsokkelbegreb.
- Bilag 4.2 Illustration der viser fastsættelse af kontinentalsoklens søvendte grænse ved anvendelse af sedimenttykkelseskriteriet eller afstandskriteriet.
- Bilag 4.3 Illustration af begrænsningslinjerne fastsat i art. 76 stk. 5-7
- Bilag 4.4 Canadas submission til området omkring Nordpolen
- Bilag 4.5 Ruslands submission til området omkring Nordpolen
- Bilag 4.6 Rigsfælleskabets submission til området omkring Nordpolen
- Bilag 4.7 oversigt over "morphological breaks" ved Lomonosovryggen

Bilag kapitel 5:

- Ingen bilag

Bilag kapitel 6

- Bilag 6.1 Convention on the Continental Shelf Done at Geneva on 29 April 1958 art. 6
- Bilag 6.2 The Rumania V. Ukraine Case p. 35: fastsættelse af den relevante kyst.
- Bilag 6.3 The Rumania V. Ukraine Case p. 45: fastsættelse af den relevante areal.
- Bilag 6.4 The Rumania V. Ukraine Case p. 57 fastsættelse af den midlertidige ækvidistancelinje ved brug af basepoints

Bilag kapitel 7

- Bilag 7.1 Isens påvirkning af de Arktiske staters kyststrækninger
- Bilag 7.2 Fastsættelse af afgrænsningslinje i The Bangladesh v Myanmar case
- Bilag 7.3 Fastsættelse af afgrænsningslinje i The Bangladesh v India case
- Bilag 7.4 Fastsættelse af afgrænsningslinje i The Ghana v Côte d'Ivoire case

Bilag kapitel 8

- Bilag 8.1 Illustration af kyststrækningers påvirkning af ækvidistancelinjen

11. Litteraturliste

Engelsk litteratur

- Abass, Ademola. *Complete International Law : Text, Cases, and Materials*. Complete: Law Solution. Oxford: Oxford University Press, 2012.
- Byers, Michael. *International Law and the Arctic*. 5.th ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
- Dixon, Martin. *Textbook on International Law*. 6th ed. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- Elferink, Alex G. Oude, and Donald R. Rothwell. *The Law of the Sea and Polar Maritime Delimitation and Jurisdiction*. [in English]: Brill | Nijhoff, 2001. doi:<https://doi.org/>.
- Hossain K., Morris K. *Protecting Arctic Ocean Marine Biodiversity in the Area Beyond National Jurisdiction*. Springer Open 2017.
- Jensen, Øystein. "Maritime Boundary Delimitation Beyond 200 Nautical Miles: The International Judiciary and the Commission on the Limits of the Continental Shelf." [In English]. 84, no. 4 (2015): 580.
- Klein, Natalie. *Dispute Settlement in the Un Convention on the Law of the Sea*. Cambridge Studies in International and Comparative Law. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. doi:DOI: 10.1017/CBO9780511494376.
- Lando, Massimo. *Maritime Delimitation as a Judicial Process*. Cambridge Studies in International and Comparative Law 144. Cambridge: Cambridge University Press,, 2019.
- McDorman, Ted L. In 27. *The Outer Continental Shelf in the Arctic Ocean: Legal Framework and Recent Developments*, 499: Brill | Nijhoff, 2010.
- Merrills, John G. *International Dispute Settlement*. Kbh.: Cambridge University Press 2017.
- Nordquist, Myron H., John Norton Moore, and Ronán Long. *Challenges of the Changing Arctic*. [in English]: Brill | Nijhoff, 2016.
- Oude Elferink, Alex G., Tore Henriksen, and Signe Veierud Busch. *Maritime Boundary Delimitation : The Case Law, Is It Consistent and Predictable?* Cambridge: Cambridge University Press, 2018.
- Rothwell, Donald R. *The Oxford Handbook of the Law of the Sea*. Oxford: Oxford University Press, 2015.
- Spiermann, Ole. *Moderne Folkeret*. 3. omarbejdede udgave ed. Kbh.: Jurist- og Økonomforbundet, 200
- Tanaka, Yoshifumi. *The International Law of the Sea*. 3 ed. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press, 2019.

- . *The Peaceful Settlement of International Disputes*. [in eng] Cambridge: Cambridge University Press, 2018.
- . *Predictability and Flexibility in the Law of Maritime Delimitation*. Studies in International Law, 8. Oxford: Hart, 2006.

Dansk litteratur

- Barten, Ulrike. *Folkeret*. Hrf Jura. Kbh.: Hans Reitzel, 2017.
- Blume, Peter. *Retssystemet Og Juridisk Metode*. Kbh.: Jurist- og Økonomforbundet, 2011.
- Breum, Martin. *Når Isen Forsvinder : Danmark Som Stormagt I Arktis, Grønlands Rigdomme Og Kampen Om Nordpolen*. 2. nd ed. Kbh.: Gyldendal, 2013.
- Espersen, Ole f, Frederik Harhoff, and Ole Spiermann. *Folkeret : De Internationale Retsforhold*. 2.nd ed. Kbh.: Christian Ejlers, 2003.
- Harhoff, Frederik, Ulrike Barten, Kenneth Øhlenschläger Buhl, Bugge Thorbjørn Daniel, Birgit Feldtmann, and Sten Schaumburg-Müller. *Folkeret*. [in dansk] Kbh.: Hans Reitzel Forlag, 2017.
- Spiermann, Ole. *Moderne Folkeret*. 3 ed. Kbh.: Jurist- og Økonomforbundet, 2006.

Afgørelser

- The Anglo-French Continental Shelf Case*
- The Bangladesh V. India Case*, (2014).
- The Bangladesh/Myanmar Case* (2012).
- The Barbados V Trinidad and Tobago Case* (2006).
- The Ghana/Côte D'ivoire*, (2017).
- The Gulf of Maine Case*, (1984).
- The Jan Mayen Case* (1993).
- The Nicaragua V. Colombia Case*, (2012).
- The Nicaragua V. Colombia Case* (2012).
- North Sea Continental Shelf Cases*, (1969).
- The Rumania V. Ukraine Case* (2009).
- The Tunisia/Libya Case*, (1982).

Traktater, love og lovbemærkninger

- "2002/1 Bsf 75: Lovbemærkninger Til Dk Ratification Af Losc." 2003.
- Convention on the continental shelf 1958

FN's Havretskonvention

Samuelsen, Anders. "Redegørelse Nr. R 2 (3/10 2018)." 2018.

Artikler og tidsskrifter

Ahrenkiel, Thomas. "Efterretningsmæssig Risikovurdering 2014. En Aktuel Vurdering Af Forhold I Udlandet Af Betydning for Danmarks Sikkerhed." edited by Forsvarets efterretningstjeneste, 2014.

Basara, Ilker "The Lomonosov Ridge and the Overlapping Outer Continental Shelf Claim to the North Pole." *Journal of Maritime Law and Commerce*, Vol. 46, no 1 (2015).

Box, Jason, William Colgan, Bert Wouters, David Burgess, Shad O'Neel, Laura Thomson, and S. Mernild. "Global Sea-Level Contribution from Arctic Land Ice: 1971 to 2017." (11/22 2018).

Canada, Government of. "Canada Marks Major Milestone in Defining Its Continental Shelf in Arctic Ocean." edited by Global Affairs Canada. Canada 2019.

Dybtsyna, Elena. "Arctic in a Global Perspective: Arctic Business and Security." In *Conference report High North Dialogue 2015*, 2015.

Górski, Tomasz. "A Note on Submarine Ridges and Elevations with Special Reference to the Russian Federation and the Arctic Ridges." *Ocean Development & International Law* (2009).

Jensen, Øystein. "Maritime Boundary Delimitation Beyond 200 Nautical Miles: The International Judiciary and the Commission on the Limits of the Continental Shelf." (2015).

Jeppe, Strandsbjerg. "Geopolitik, Naturlige Grænser Og „Kartopolitik“ I Arktis." (2011).

Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet. "Om Rigsfællesskabets Kontinentalsokkelprojekt." https://a76.dk/about_us/.

Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet "Området Nord for Grønland." <https://a76.dk/greenland/north/>.

Lausen, Steen , and Louise Halkjær. "Polarhavets Geologi - Et Udforsket Område." (2003).

Macnab, Ron. "Submarine Elevations and Ridges: Wild Cards in the Poker Game of Unclosed Article 76." *Ocean Development & International Law* 39, no. 2 (2008/05/15 2008): 223-34.

Marcussen, Christian "Ekspeditioner I Polarhavet ". *Geografisk opdatering - moderne ekspeditioner* (2017).

Marcussen, Christian , and L Weng, Willy "Kontinentalsokkelprojektet - Ikke Kun "Kampen Om Nordpolen"." *Tidsskriftet Grønland* (2016).

- Persand, Sharveen. "A Practical Overview of Article 76 of the United Nations Convention on the Law of the Sea." 2005.
- Rahbek-Clemmensen, Jon. "Forsvarslektor: Vellykket Arktisk Strategi Kræver Militære Investeringer I Grønland." 2020.
- Rahbek-Clemmensen, Jon "Arktis Og Ukraine krisen Perspektiver for Rigsfællesskabet." edited by Det Udenrigspolitiske Nævn, 2015.
- Schlanger, Zoë. "Does the North Pole Belong to Canada?", 2019.
- shelf, Commission of the limits of the continental. "Scientific and Technical Guidelines." edited by United Nations, 1999.
- Staun, Jørgen. "Ruslands Strategi I Arktis." edited by Forsvarsakademiet, 2015.
- studier, Dansk Institut for internationale. "Hvad Kan Vi Lære Af Norge " <https://www.diis.dk/publikationer/kan-laere-norge>.
- Tanaka, Yoshifumi. "Reflections on Maritime Delimitation in the Romania/Ukraine Case before the International Court of Justice." *Netherlands International Law Review* (2009).
- Udenrigsministeriet. "Historisk Enighed Om Grænsedragning Nord for Færøerne Gør Rigsfællesskabet Større." 2019.
- Videnskabsministeriet. "Baggrundspapir Om Kontinentalsokkelprojektet." 2004.
- Wang, Niels "Sikkerhedspolitik I Arktis – En Ligning Med Mange Ubekendte." [In dansk]. *Atlantsammenslutningen i samarbejde med Forsvarsakademiet* (2015).
- Winkelmann, Ingo. "Fixed Rules of Play for Dividing up the Arctic Ocean." *German Institute for International and Security Affairs*.

Bilag kapitel 1

Bilag 1.1 Forkortelser og oversættelse af engelske begreber:

Forkortelser:

Bay of Bengal-sagerne	Fælles betegnelse for Bangladesh/Myanmar-sagen og Bangladesh/India-sagen der begge omhandler grænsedragning i Den Bengalske Bugt
Black sea sagen	Betegnelse anvendt i den juridiske litteratur om Rumania V. Ukraine sagen
CCS	Engelsk: Convention on the Continental Shelf 1958 Dansk: Konventionen af 29. april 1958 om Den kontinentale Sokkel
CLCS	Engelsk: Commission on the Limits of the Continental shelf Dansk: Kommissionen for Kontinentalsoklens Grænser
ECS	Engelsk: Extended continental shelf Dansk: Den "ydre" kontinentalsokkel dvs. udover 200 sømil
EEZ	Engelsk: Exclusive Economic zone Dansk: Eksklusiv økonomisk zone
ITLOS	Engelsk: International Tribunal for the law of the sea Dansk: Den Internationale Havretsdomstol
LOSC	Engelsk: United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 Dansk: FN's havretskonvention
UNCLOS I	Engelsk: The First United Nations Conference on the Law of the Sea Dansk: FN's første havretskonference
UNCLOS III	Engelsk: Third United Nations Conference on the Law of the Sea Dansk: FN's tredje havretskonference

Begreber:

Dansk	Engelsk
Afstandskriteriet	Hedeberg formular
Disproportionalitetstesten	The test of disproportionality
Foot of slope	
Den korrigerende rimelighedstilgang	Corrective-equity approach

Kystens udformning	Configuration of the coast
Ligeafstandsprincippet	The equidistance principle
den midlertidige ækvidistancelinje.	Provisional equidistance line
Oceanbundsrygge	Oceanic ridges
Den resultatorienterede rimelighedstilgang	Result-orientated equity approach
Rimelighedsprincippet	Equitable principles
Sedimenttykkelseskriteriet	The sedimentary thickness test
Tretrinsmetoden	The three-stage approach
Undersøisk hævnning.	submarine elevations
Undersøiske havbundshævninger	Sea floor highs
Undersøiske rygge	<i>Submarine ridges</i>

Bilag kapitel 3: Introduktion til havrettens zonesystem

Bilag 3.1 Overblik over havrettens zoner

Kilde: Harhoff, Frederik mf.: Folkeret. Hans Reitzel Forlag (2017) s. 452

Bilag til kapitel 4: Kontinentalsoklens ydre grænse

Bilag 4.1 Blokdiagram, der viser de geomorfologiske elementer fra kontinentalsoklen til dybdehavsbunden og sammenhængen med det juridiske kontinentalsokkelbegreb.

Kilde: *Rigsfællesskabets Kontinentalsokkelprojekt – ikke kun ”Kampen om Nordpolen” af Christian Marcussen*

Bilag 4.2 Fastsættelse af kontinentalsoklens søvendte grænse ved anvendelse af sedimenttykkelseskriteriet eller afstandskriteriet.

Kilde: U.S. Department of State: *About the U.S Extended Continental shelf Project*
<https://www.state.gov/about-the-u-s-extended-continental-shelf-project/>

Bilag 4.3. Begrænsningslinjerne fastsat i art. 76 stk. 5-7

Kilde: U.S. Department of State: *About the U.S Extended Continental shelf Project*
Kilde: <https://www.state.gov/about-the-u-s-extended-continental-shelf-project/>

Bilag 4.4 Canadas submission til området omkring Nordpolen

Kilde: *Partial Submission of Canada to the Commission on the Limits of the Continental Shelf regarding its continental shelf in the Arctic Ocean. Executive Summary p. 16*

Bilag 4.5 Ruslands submission til området omkring Nordpolen

Kilde: Durham University:
https://www.dur.ac.uk/resources/ibru/resources/ArcticMapsMay2020/ArcticmapRussia_nclaimsMay2020.pdf

Bilag 4.6 Rigsfællesskabets submission til området omkring Nordpolen

Kilde: *Partial Submission of the Government of the Kingdom of Denmark together with the Government of Greenland to the Commission on the Limits of the Continental Shelf The Northern Continental Shelf of Greenland*

Bilag 4.7 Oversigt over ”morphological breaks” ved Lomonosovryggen

Kilde: *Submarine Elevations and Ridges: Wild Cards in the Poker Game of UNCLOS Article 76 af Ron Macnab p. 226*

Bilag 6.1: CCS Art. 1

Convention on the Continental Shelf Done at Geneva on 29 April 1958 art. 6:

1. Where the same continental shelf is adjacent to the territories of two or more States whose coasts are opposite each other, the boundary of the continental shelf appertaining to such States shall be determined by agreement between them. In the absence of agreement, and unless another boundary line is justified by special circumstances, the boundary is the median line, every point of which is equidistant from the nearest points of the baselines from which the breadth of the territorial sea of each State is measured.

2. Where the same continental shelf is adjacent to the territories of two adjacent States, the boundary of the continental shelf shall be determined by agreement between them. In the absence of agreement, and unless another boundary line is justified by special circumstances, the boundary shall be determined by application of the principle of equidistance from the nearest points of the baselines from which the breadth of the territorial sea of each State is measured.

3. In delimiting the boundaries of the continental shelf, any lines which are drawn in accordance with the principles set out in paragraphs 1 and 2 of this article should be defined with reference to charts and geographical features as they exist at a particular date, and reference should be made to fixed permanent identifiable points on the land.

Oversat til Dansk i bekendtgørelse af konvention om Den kontinentale Sokkel der ratificerer Konventionen om Den kontinentale Sokkel i DK.

1. Hvor den samme kontinentale sokkel grænser op til territorier tilhørende to eller flere stater, hvis kyster ligger over for hinanden, skal afgrænsningen af den kontinentale sokkel tilhørende sådanne stater fastsættes ved aftale mellem dem. I mangel af aftale og medmindre en anden grænselinie retfærdiggøres af særlige omstændigheder, er grænsen den midterlinie, som i ethvert punkt ligger lige langt fra de nærmeste punkter på de basislinier, hvorfra bredden af hver stats ydre territorialfarvand måles.

2. Hvor den samme kontinentale sokkel grænser op til territorier tilhørende to stater, som grænser op til hinanden, skal afgrænsningen af den kontinentale sokkel fastsættes ved aftale mellem dem. I mangel af aftale og medmindre en anden grænselinie retfærdiggøres af særlige omstændigheder, skal grænsen fastsættes ved anvendelse af princippet om lige afstand fra de nærmeste punkter på de basislinier, hvorfra bredden af hver stats ydre territorialfarvand måles.

3. Ved fastsættelsen af grænserne for den kontinentale sokkel bør enhver linie trukket i overensstemmelse med de i denne artikels stk. 1 og 2 indeholdte principper angives med henvisning til kort og geografiske kendetegn, som disse forefindes på en bestemt dato, og der bør endvidere henvises til faste punkter på land, som til stadighed kan påvises.

Bilag 6.2 The Rumania V. Ukraine Case p. 35: fastsættelse af den relevante kyst.

Bilag 6.3 The Rumania V. Ukraine Case p. 45: fastsættelse af der relevante areal.

Bilag 6.4 The Rumania V. Ukraine Case p. 57 fastsættelse af den midlertidige ækvidistancelinje ved brug af basepoint

Bilag til kapitel 7

Bilag 7.1. Isens påvirkning af de Arktiske staters kyststrækninger

Kilde: Nasa Global Climate Change

<https://climate.nasa.gov/news/2811/2018-arctic-summertime-sea-ice-minimum-extent-tied-for-sixth-lowest-on-record/>

Bilag 7.2 Fastsættelse af afgræsningslinje i Bangladesh v Myanmar sagen ud over 200 sømil p. 138

Bilag 7.3 Fastsættelse af afgræsningslinje i Bangladesh v India sagen ud over 200 sømil p. 139

Bilag 7.4: Fastsættelse af afgræsningslinje i Ghana v Côte d'Ivoire sagen ud over 200 sømil p. 150

Bilag til kapitel 8

Bilag 8.1 Illustration af kyststrækningers påvirkning af ækvidistancelinjen

Kilde: ICJ Reports 1993, s. 38